

O narodni zavednosti

(Predaval dr. Fr. Sušnik na tečaju gasilcev v Mariboru.)

O božiču sem bil doma na Prevaljah, ko je pogorela papirnica grofa Thurna. Mrzel večer je bil, še sveti večer po vrhu, ko je vsak rad doma pri družini. Ali možje in fantje, ki so pri gasilcih, niso marali za tiho toploto svetega večera doma, ko je udarilo plat zvona in naznanilo, da je bližnji v stiski; niso vprašali, ali je vreden pomoči, niso vprašali, kake stranke je, ne, kaj bodo za to dobili — plat zvona je bilo in naznanjalo, da je nekdo v stiski, in gasilci so prihiteli in niso vprašali, ali za grofa rešujejo premoženje, ko zmrazujejo vsi mokri in zledeneli in tvegajo življenje pod gorečimi trami, ali pa rešujejo delavcem kruh, ko branijo grofovo tovarno. Dva sta ta večer dala življenje v tej prostovoljni službi za bližnjega: mladi, bogati posestnik Bezjak in stari delavec Krt. Ko so ju na Štefanovo proti večeru pokopali, je prišla vsa fara na pogreb: gospoda, kmetje in delavci — in vsi so čutili: ta dva moža sta z življenjem in smrtjo izpričala, da smo ena družina, bodi revež ali bogatin, klerikalec, liberallec ali socialist, da smo skup, zvezan po božji volji v tem kraju, v tej dolini, v tej fari, v tej vasi in občini, da se sicer vsak dan med seboj grizemo kakor mačke, ali da se nam v velikih stiskah, ko nas plat zvona do mozga pretrese, vendar vzbudi zavest, da smo družina, eden z drugim zvezani, eden na drugega povezani. To je naraven čut, ki ga imajo v neki meri celo živali, in kdor tega čuta nima, kdor vedno le nase misli in zase računa, ta je manj od živali.

To je človeški čut skupnosti, kajti človek raste iz družine, iz fare in občine, iz naroda in države — za družino, za faro in občino, za narod in državo in po narodu in državi za vse človeštvo. Kakor je vsak človek člen svoje družine, tako je po njej že tudi člen svoje občine, svoje fare, svojega naroda in svoje države. Nihče ne more živeti izven te skupnosti, nihče brez te skupnosti — more biti le vel list ali gnil sad te skupnosti, ki prej ali slej odpade in v gnoju strohni.

Jedro človeške skupnosti je družina. V tej živi in se obnavlja duh pradedov, kakor neizmerna rdeča nit se vleče kri enega rodu skozi stoletja, se križa in cepi, se kali in čisti, in ti in jaz ne pozabiva, da sva le članek v tej dolgi verigi, članek, ki veže preteklost in bodočnost najinega rodu, članek, ki sklepa dede in vnuke! Iz družine, tega najmanjšega človeškega skupa, mora žareti tisti duh, ki obrazuje občinski, farni, narodni, državni in človeški skup. Zato ni vseeno, kako si ženo izbereš, kajti z ženo si izbereš ne le svojo »družico«, ampak mater svojih otrok, mater tudi svojim vnukom in pravnukom in vsemu rodu, ki iz tebe prihaja. Oženi se recimo Slovenec z Nemko in le prerad se ji vda, češ naj otroci doma nemškujajo, saj se bodo v šoli slovenski naučili. Ali pa se zmenita z ženo, da bo on govoril z otroki po slovensko, ona pa po nemško;

tako se bodo najlaže naučili obeh jezikov. Kaj bodo taki otroci? Kam jih bo srce vleklo? Ali ne bodo fičfiriči, ki pojdejo, kamor veter potegne? Ki bodo brez korenin kakor listje, ki ga veter nosi in žene?

Zato tudi ni vseeno, kod koga po svetu zanese. Kdor ni trden v domačem, kdor ni poln domačega duha, temu se v tujem kraju kaj kmalu zamaje in marsikateri, ki se je domačemu duhu izneveril, se je ves izgubil in je segnil kje na dnu življenja. Priče za to so nam izseljenci: doma je priden, pošten, veren — v tujem kraju se ves sprevrže. Priče so tudi tu med nami: Pride s kmetov v mesto v tovarno, v pisarno — pa jame prezirati to, kar je domače: domače šege, domačo govorico, domače življenje.

To so ljudje, ki trgajo verigo, s katero so zvezani s svojim rodом, in edino, kar še dajo spominu svojih dedov in očetov, je morda — če so denarni — kak mogočen črn nagrobnik, da s tako mogočno grdobo še vaški grob pokazijo.

Kajti družina mora rasti iz duha prednikov in biti ubrana z domačim občestvom.

Ta duh nam govori iz jezika in domačih šeg.

Bodi zvest domači govorici: Pohorec svoji pohorski, Korošec svoji koroški, Prlek svoji prleški, Savinjec svoji savinjski, Kranjec svoji kranjski! Kako smešno je, ko gre domače dekline kam v mesto služiti, pa se čez kak mesec vrne in že noče znati več po domače, ampak po hrvaško ali ljubljansko ali po tako zvani književni in papirnati slovenščini zavija! Nič boljši niso fantje, ki se od vojakov vračajo in se v govorici po tuje pačijo, ker se jim zdi to bolj fantovsko in izobraženo.

So reči, ki se jih mora človek držati. Taka reč je domači jezik.

Jezik domači je sveta stvar. Kdor ga pači, kdor ga zaničuje, ta omadežuje sebe in svoj rod, omadežuje gnezdo, ki ga je rodilo, omadežuje dediščino, ki jo je od prednikov sprejel.

Že narava sama nas je tako ukrojila, da nam edino tista govorica res gladko teče, ki nam je domača. Najsi je kdo še tako nadarjen za jezike, nikdar nobenega tako govoriti ne bo znal, nikdar v nobenem tako zvonko, tako globoko in prisrčno ne bo znal govoriti kakor v tistem jeziku, ki je dediščina njegovega rodu, beseda njegove domačije, pesem njegovega domačega kraja, molitev njegovih staršev in dedov. Veliki učenjaki se ponižno sklanjajo pred domačo ljudsko govorico, študirajo, kako izgovarjajo ta in oni glas, to in ono besedo v Slovenskih goricah, kako spet v Halozah, kako v Rušah in kako v Hočah. Pred leti je imeniten francoski profesor študiral po Slovenskem dvojino, ki jo Slovenci še imamo, ko n. pr. pravimo: »dve kravi sta v hlevu« — medtem ko bi rekel Nemeц ali Francoz ali Srb: »dve krave so v hlevu« — in je o tej posebnosti naše slovenske govornice napisal celo knjigo.

Prešeren je zložil pesem o orglarju, ki je šel v puščavo in tam jel ptiče učiti, da bi lepše peli. Vdal se mu je kos, vdal se mu je kalin, ali slavec se ni vdal, ampak je po svoje pel. Orglar ga je zatožil Bogu, toda Bog ni posvaril slavca, posvaril je le orglarčka, češ naj pusti slavca, da poje, kakor mu je grlo ustvaril. Tako naj poje, kakor mu je Bog dal — dokler ne bo v grobu utihnil...

Druga reč, ki jo mora človek držati, so domače šege.

Ali si moremo misliti, kako pusto bi naše življenje bilo, ko bi odpravili nedelje, krstne, poročne in pogrebne obrede, božji grob v velikem

tednu, blagoslov na veliko soboto, procesijo o veliki noči, božično polnočnico?

Vsak kraj ima svoje šege, vsak dom, vsaka družina, vsak stan. V stoletjih so nastale, rastejo, se prenavljajo in spreminjajo — ali kdor bi jih samovoljno zavrgel, bi se ločil od skupnosti svojega rodu.

Mislím, da že vidite, da beseda o narodni zavednosti ni nauk o tem, kako treba »živio« vpiti in v paradah hoditi in si na prsa trkati ali se z znaki nališpati, češ glejte me, jaz sem velik narodnjak. Kajti pravi narodnjak more biti le tisti, ki s koreninami svojega življenja tiči v domačem in iz tega domačega živi in raste v skupnost našega ljudstva, našega naroda in naše države.

Tu je prva skupnost: vas, občina, fara.

Grda, morda najgrša človeška lastnost je sebičnost. Tudi nam Slovincem je ne manjka. Vedno je bila, ali v taki meri, kakor danes razjeda naše življenje, je ni kmalu bilo. »Kaj mi mar drugi, jaz gledam nase, ti pa nase glej!« govori sebičnež, kakor da res velja: »Vsak zase — zadnjega pa naj hudič vzame!« To je luciferska miselnost in hudičev je tisti, ki samo nase misli in noče skupnosti služiti; kajti kdor več ima ali več zna, ta je svojemu bližnjemu dolžnik. Ta sebičnost razdira našo vaško, občinsko, farno skupnost, ki je po božji volji dana, in sili ljudi v dva tabora, kjer so v enem bogati, v drugem reveži. Nikdar ne bo mogoče izravnati razlik med ljudmi; vedno bodo gospodarji in hlapci, gospodje in delavci. Ali obojni se morajo čutiti kakor člani ene družine, kakor služabniki ene skupnosti.

Še hujša je razdejanost našega vaškega občestva, če se farani pri Sv. Petru ali Sv. Pavlu, pri Sv. Ani ali Sv. Jederti ločijo tako rekoč po svetovnem nazoru v dva ali tri politične tabore in se med seboj dajejo na življenje in smrt. Ko bi ta razdvojenost ne bila tako žalostna za nas Slovence, bi bila naravnost smešna: če se dva soseda skregata in zamrzita zaradi svetovne politike. Ko ju vendar druží toliko bližjih reči: sosesčina, farna skupnost, sorodnost krvi, podobne težave in skrbi! Najprej naj se čutita oba kot šentpetrčana ali šentančana, kot uda iste vaške in farne skupnosti, potem šele naj se dajeta kot politika, če se jima zdi treba in če res kaj razumeta o politiki.

Ali strankarska razdejanost naših vasi in far prihaja pogosto le od tod, ker slovenski človek ni dovolj v svojem zakoreninjen in zasidran in svoje vaške in farne skupnosti ne zna prav in dovolj ceniti. In prihaja od tod, da se človek vaški in farni družini ne zna ali noče podrediti, ampak sebično svoje goni in le prerad za plašč teh ali onih »načel« svoj sebični pohlep skriva.

Mislím, da vidite, da narodna zavednost res ni to, če kdo »živio« pije in na vsa usta razglaša, kak narodnjak je, ampak da mora biti človek zdrav in živ ud svoje domače skupnosti. Tak človek, ki svoje življenje in svoje delo uravnava s to domačo skupnostjo, more biti pravi narodnjak.

Tisti pa, ki hoče biti zaveden narodnjak, mora iz te domače skupnosti zrasti v narodno skupnost.

Naš narod je slovenski narod. Neumnost je, če se časniki o tem razpisujejo, ali smo Slovenci narod ali nismo. Smo narod, ker se te svoje slovenske narodne skupnosti zavedamo.

Res je, da slovenski narod ni že od Bog ve kdaj. Ali tudi nemški narod ni od vekomaj, tudi francoski ali italijanski ne. Narodi nastajajo, živijo in tudi umrejo, kakor jih pač božja volja — ali, če hočete: usoda — združi in razkropi. Na tejle zemlji, ki je danes slovenska, je pred mnogimi stoletji živel narod Keltov, ki se je izgubil in ga danes ni več. Ali bomo mi Slovenci do konca sveta živeli kot narod, ali pa se bomo utopili s Srbi in Hrvati v nov jugoslovanski narod, Bog ve. To so reči, ki jim sami do kraja nismo kos. Eno pa vemo: če bomo sami izdali svojo narodno zavest, tedaj bo slovenskega naroda konec. Ne bo konec posameznikov, ali konec bo slovenske narodne družine.

Da smo ena družina, to smo Slovenci slutili že več stoletij. Ali prav oživela je ta zavest pred sto leti, sicer res le v glavah razumnih izobražencev, ali odtlej se je ta zavest širila vedno bolj in prodrla do zadnje naše vasi. To je zavest, da nam je, ki živimo na tem prostoru pod božjim soncem, skupna usoda, da so si naše domače govorice sorodne, da si je naše mišljenje, naše veselje, naše trpljenje, naša pesem, naša molitev, naše življenje podobno.

To je zavest, ki je bila včasih kakor iskra pod pepelom, včasih je butnila na svetlo kakor plamen.

Slovenci smo!

Medtem ko je Italijanom, Nemcem, Francozom država z vso svojo močjo budila narodno zavest, nas je tuja nemško-avstrijska država, v kateri smo bili tisoč let podložniki, kosala na Korošce, Štajerce in Kranjce in nam po vsej sili vtepla v glavo, da slovenskega naroda ni in da je greh in zločin biti Slovenec. Kljub temu je ta slovenska zavest oživela in živela vkljub sovražni državni oblasti.

To priča dovolj, da slovenstvo ni umetna roža, ampak da je zavest slovenskega naroda krik krvi, ki ga doslej nihče s silo ni mogel zadušiti.

Ali naš prostor na soncu je tak, da smo Slovenci na poti drugim mogočnim narodom. Na naši zemlji se križajo evropske ceste: Nemcem smo na poti k morju na Jadran, Madžarom in Italijanom smo na poti, da si niso sosedje, Italijanom smo na poti okoli Trsta, ki je ključ Srednje Evrope v svet. Stomilijonski italijansko-nemški orjak tišči na našo zemljo, v bok pa nam silijo še Madžari.

Pred tisoč leti so bili Slovenci še blizu Benetk, na Tirolskem, vsa Koroška in Štajerska do gor blizu Donave sta bili slovenski. Ali leto za letom so nas Nemci in Italijani odrivali in drobci za drobcem slovenske zemlje se je potujčil.

Malo je, kar smo rešili v sedanji čas; prav malo je, kar smo svoje nekdanje zemlje rešili in zavarovali z jugoslovanskimi mejami. Ali rešili smo jedro svojega ozemlja, prav tisti del, ki je na tem koncu sveta najbolj dragocen.

Malo nas je Slovencev, komaj za poldrug milijon. Morda zadnjih tisoč let noben evropski narod ni doživel tako žalostne usode kakor mi Slovenci. Ko bi bili mogli obdržati vse tisto ozemlje, ki smo ga imeli, bi bila Slovenija danes petkrat večja in Slovencev petkrat toliko.

Ali še bolj žalostno kakor to, da smo toliko izgubili, je, da nas ta izguba prav za prav nikoli ni pretresla. Komaj kak pesnik je otožno obstal na potujčeni zemlji in potožil nad našimi grobovi.

Tudi Srbi so v preteklih stoletjih mnogo izgubili. Ali izgubili so v krvavem in odkritem boju. Tak boj vzbudi in spravi narod pokonci, tak boj združi narod in ga zveže, tak boj tudi jasno pokaže na sovražnika.

Nas Slovencev nikdar ni združil tak odkrit in junaški boj s sovražnikom. Nam Nемеc in Italijan nista s silo jemala naše zemlje, ampak sta jo kradla. Z zvijačo sta kradla slovenske duše in s slovenskimi dušami vred sta potujčila tudi velik kos slovenske zemlje.

To je tisti hlapčevski duh, ki ga je objestni tujec v stoletjih vzredil v Slovencih, da smo se navadili tujca in tuje občudovati, svoje pa zamenjarjati. Tisti hlapčevski duh, ki slovenskega človeka doma in na tujem preganja, da išče vedno močnejšega od sebe, da bi se nanj naslonil, njemu služil in v njegovem mogočnem varstvu zadremal.

Ta hlapčevski duh je našemu narodu spočel nemčurske spake. Čeprav je nemčurje vsak pošten Nемеc zaničeval, si jih našel skoraj v vsakem našem večjem kraju. Kar pa je še posebej treba poudariti, je bilo in je še danes več tega hlapčevskega duha v premožnih slovenskih domovih kot pa v revnih bajtah. To so ljudje, ki nimajo več korenin v svojem rodu in svoji domači skupnosti, navzgor pa škilijo in silijo tja, kjer jim bogatejše sonce sije. Taki ljudje so veli listi, ki jih veter nosi, ljudje, ki jim je domovina povsodi tam, kjer jim je dobro.

Prav tako misli prašič, ki mu nič drugega ni mar kakor korito in to, kar je v koritu.

Človeku pa je tam dobro, kjer je domovina. Najsi je majhna, najsi je uboga — kakor mati je, ki je ljubše ni nikjer.

Ta hlapčevski duh, ki je navdušen vedno za tisto, kar je tuje, ki vedno ponižuje in zaničuje to, kar je domače, išče izgovor in opravičilo in ga najde, češ: »Kaj pa Slovenci? Saj nič ne pomenijo! Ali imamo kaj velikih ljudi? Saj jih nič ni. Poglejte Hrvate! Poglejte Srbe!« Ali pa celo: »Poglejte Italijane in njihovega Mussolinija! Poglejte še posebno Nemce in Hitlerja!«

Najsi smo Slovenci res kakor bajtarji med narodi, norec pa je tisti bajtar, ki se pred svojo kočjo postavi in nanjo pljuva in jo razdira, češ pojdem rajši bogatemu sosedu za hlapca.

To je hlapčevski duh in kdor je tega duha poln, ta bo zmeraj hlapec. Skup hlapcev pa tudi ne bo nikdar dal iz sebe velikih vodnikov — in če mu bodo taki, bodo prišli kakor milost božja.

Tega hlapčevskega duha nam je tuja država tisoč let vcepljala in vbijala v glavo. Tako nismo utegnili spoznati svoje vrednosti, vrednosti svoje zemlje, vrednosti svoje slovenske skupnosti in svojega poslanstva na tej zemlji in v človeškem rodu.

Ko so Srbi izgubili svoje Kosovo, je pol tisočletja živela v njih zavest te izgube in se ni umirila prej, dokler svojega Kosova niso odrešili. Ta zavest je bila živa ne le v glavah izobražencev, ampak v srcu vsakega Srba.

Kaj vse smo mi Slovenci izgubili! In vendar vse te velike narodne izgube niso pretresle niti naših izobražencev, kaj šele naše kmete in trgovce!

Tako nas je udarila usoda in videz je bil, da je slovenska narodna zavest v preteklem stoletju vzplamtela le zato še enkrat in zadnjič, da bi slovenskega naroda čez petdeset let ne bilo več.

Ta zadnji in usodni čas smo se rešili v Jugoslavijo.

Jugoslavija je naša narodna država, ker je ena njenih temeljnih misli, da goji naše slovenstvo in ga dviga v bratstvo s Srbi in Hrvati in tako dovršuje v jugoslovanski skupnosti. Vseeno je, ali kdo trdi, da smo Srbi, Hrvati in Slovenci en narod ali trije narodi. Kakor nihče ne more zrasti v slovensko skupnost, kdor ne korenini v svojem rodu in ne živi z domačim vaškim, občinskim ali farnim občestvom, tako nihče od nas ne more zrasti v Jugoslavana mimo slovenstva. Kajti kot Slovenci smo prišli v Jugoslavijo, kot Slovenci smo sogospodarji v njej.

Po tisoč letih smo prišli Slovenci prvič v tako državo, ki si je postavila za svoj namen, služiti slovenski narodni skupnosti.

Pred 30 leti še je bil državi vsak zaveden Slovenec sumljiv in orožniki so si ga vzeli na piko; kajti gospodarila nam je tuja država. Danes je državi nezaveden Slovenec sumljiv in nezavednega Slovenca imajo orožniki na piki. Pred 30 leti skoroda nisi smel z uradnikom po slovensko govoriti; danes moraš na uradu slovensko govoriti. Pred 30 leti še je bila šola zato, da ubija slovensko narodno zavest; danes je zato, da budi slovensko narodno zavest.

Zaradi tega je danes v narodni državi pot do slovenske narodne zavesti neskončno lažja, kot pa je bila še pred 30 leti. Zaradi tega pa je tudi dolžnost vsakega Slovenca tem večja, da najde to pot, da vraste v slovensko narodno skupnost.

Marsikateri Slovenec stoji še samo na pragu te slovenske skupnosti. Štajerc in Korošec dvomljivo gledata kranjsko Ljubljano, ki je glava slovenskega telesa, češ če ni le kranjska sebičnost. Ali kdor na pragu stoji, ta sebičnosti, kolikor je je, le vodo na mlin nosi in potuho daje.

Stopiti je treba v hram slovenske skupnosti, ki se oživlja v narodni državi.

Prvo je spoznanje, da smo Slovenci; da je Slovenec Slovincu bliži kakor kateremukoli drugemu.

Drugo je, da spoznavamo slovenskega duha, ki nas druži: da prebiramo zgodovino slovenskega naroda, da spoznavamo dela naših velikih pisateljev, ki so tega slovenskega duha oblikovali. Mohorjeva družba nam je izdala obširno tako zgodovino; to bi naj vsak od vas prebral. V vsaki vasi imamo knjižnice. Prav knjiga je bila tista, ki je zbudila slovensko narodno zavest. Preberite si Prešernov Krst pri Savici, Gregorčičeve pesmi, Jurčičeve povesti, Kersnikove kmečke povesti, Detelove, Finžgarjeve, predvsem njegov roman Pod svobodnim soncem! Ni treba mnogo brati, še dobro ni, če preveč beremo. Ali brati je treba in izbrati prave, dobre knjige, ki navdajo človeka s plemenitimi čustvi in ga napolnijo s pravim narodnim duhom.

Tretje je: da se včlenimo v organizacijo slovenske narodne skupnosti.

V faro! Od krsta do pogreba nas spremlja farna cerkev. Ta farna skupnost je tako živo slovenska, da si brez nje slovenskega človeka niti misliti ni mogoče. Kjer te farne skupnosti ni, tam manjka ne le nekaj bistveno krščanskega, ampak tudi bistveno slovenskega.

Potem v občino! Občina je država v malem: župan je vladar, svetovalci so ministri in poslanci, občani pa narod. V občini ima vsakdo svoje pravice, da jih le uveljaviti zna, in vsakdo svoje dolžnosti. Imaš jih, ali

se briglaš za občino ali ne; toda če hočeš biti zaveden občan, se boš brigal i za pravice i za dolžnosti.

Potem v stanovske organizacije! Vsak stan: kmečki, delavski, uradniški, trgovski, obrtniški se organizira. Te stanovske organizacije se oglašajo in govorijo v imenu svojih članov. Kdor ob strani stoji, bo ob strani ostal in v njegovem kotu ga nihče ne bo čul, ki bi ga naj čul.

Potem v kulturna društva! Če je kako predavanje v kraju, pojdi ga poslušat, ker se človek vedno kaj nauči!

In na slovensko pesem ne pozabimo! Do koder segata slovenski očenaš in slovenska pesem, do tod sega tudi slovenski narod. Kjer slovenska pesem živi, tam slovenska misel še ni umrla.

Četrto pa je, da se znaš v tej slovenski skupnosti podrediti. Ne more biti v društvu vsak načelnik ali predsednik, ne more biti v občini vsak župan, ne more biti v državi vsakdo minister. Potrebna sta župan in občinski sluga, minister in pometač, ali oba sta vredna enakega spoštovanja, ako svojo dolžnost izpolnjujeta.

Kajti v nobeni narodni skupnosti ne velja tisti največ, ki najbolj glasno »živio« kriči, ampak tisti, ki svojo dolžnost zvesto izpolnjuje. Kar si, to bodi! Kjer si v narodu, tam svoje mesto, svoje opravilo zvesto izpolnjuj in ga tako izvršuj, da ne bo le tebi koristilo, ampak da bo koristilo tudi skupnosti!

Vaša gasilska organizacija je ena tistih organizacij, ki varujejo misel slovenske skupnosti s tem, ko družijo reveža in gospoda, klerikalca, liberalca in socialistu v delu za pomoč bližnjemu, ki je v stiski. Naj bi bila v vaši organizaciji misel te slovenske skupnosti živa vsak dan in ne le tedaj, kadar vas kliče gasilski rog in plat zvona! Kajti Slovenci smo potrebni gasilcev tudi tam, kjer ne gorijo hiše in hlevi, ampak gorijo strasti sebičnežev, ki razdvajajo revne in bogate, kjer gorijo strasti strankarstva, ki nam tolikokrat ne dajo videti slovenske skupnosti. Čuvajte nad to slovensko skupnostjo po svojih vaseh, nosite v sebi ponosno misel slovenstva, s to ponosno mislijo pa služite državi, ki nam je dala, da smo kot Slovenci oživeli in postali v veliki meri gospodarji svoje usode!

Tisoč let Slovenci nismo imeli svoje države. Sami bi je ne bili nikdar dosegli. Ali v bratstvu s Srbi in Hrvati smo si jo ustvarili. To naše bratstvo nam je porok, da si jo bomo ohranili. Pred 15, pred 20 leti še so Nemci trdno upali, da nas bodo še spravili v svojo oblast. Danes ne upajo več. Danes si niti ne upajo več. Kajti v teh 20 letih Jugoslavije smo se Slovenci tako vzbudili, da bi Nemci ne našli več onih krotkih podložnikov iz avstrijskih časov, ki so jih za kratek čas vsako leto nekaž tisoč pogoltnili in potujčili, ampak bi našli zaveden narod, nad katerim bi si zobe polomili.

Ko bi nič drugega ne bilo sad teh 20 jugoslovanskih let, bi morali reči, da nam je Jugoslavija že neizmerno veliko dala.

»Gasilec« je naš dober svetovalec; dober svetovalec je vsakemu gasilcu potreben. Naročimo ga!

Zaradi tega nam je ta država nad vse draga, ljuba kakor dom, za katerega je vredno umreti.

Zaradi tega nam je bratstvo s Srbi in Hrvati sveto in, da ne bi ostalo le na jeziku, hočemo Srbe in Hrvate čimbolj spoznati, da jih bomo znali prav spoštovati. Ko bomo spoznali njihovo zgodovino, njihove šege, njihovo življenje, bomo videli, da sta to slavna naroda, plemenita naroda in da smo lahko ponosni na svoje bratstvo z njima.

To spoznati je naša dolžnost.

S takim spoznanjem bomo trdno sklenili svojo jugoslovansko skupnost in jo kronali z zvestobo in delom za kralja in domovino, kjer koli in kadar koli nas pokliče: Na pomoč!

Darilo pokrovitelju gasilstva Nj. Vis. kraljeviču Tomislavu, ki mu ga je gasilska župa Novo mesto poklonila za rojstni dan 19. januarja 1938. — Lep, v usnje vezan album s posebnim posvetilom.

Službene vesti

Vesti starešinstva Gasilske zveze

Seja zvezinega starešinstva je bila dne 19. januarja 1938. Starešinstvo je posebej pozdravilo pokrovitelja gasilstva Nj. Vis. kraljeviča Tomislava za njegov rojstni dan.

Ministrstvo vojne je že davno poslalo ministrstvu za telesno vzgojo posebne pripombe h gasilskemu vežbovniku za redovne vaje, vendar zveza teh pripomb še ni dobila. Vadnik se zato ne bo prej tiskal v posebni knjižici, dokler zveza pripomb vojnega ministrstva ne dobi.

Potrebno bi bilo spremeniti nekatere predpise pravil gasilske službe. V ministrstvu za notranje zadeve se pripravlja nova uredba o požarni policiji, zato se bodo predpisi spremenili šele, ko bo uredba uveljavljena.

Glede splošnega zavarovanja vseh jugoslovanskih gasilcev se bo zaprosilo ministrstvo za socialno politiko za razne podatke in pojasnila ter se bo o zadevi zopet sklepalo na prihodnji seji.

Vrhovni inspektor gasilstva je poročal o tečajih za gasilske častnike v Splitu in v Nišu ter o izpitih, ki so jih tečajniki polagali.

Nadalje je starešinstvo odlikovalo z zaslužnim križem več gasilskih poslovalcev, med njimi I. podstarešino zajednice Dravske banovine Pogajnika Bogdana iz Maribora.

Zveza še ni dobila izplačanega tretjega obroka podpore za leto 1937/38 od ministrstva v znesku 150.000 din, zato je treba osebno posredovati pri ministrstvu za finance in pri ministrstvu za telesno vzgojo.

— Ministrstvo za telesno vzgojo je potrdilo računski zaključek za leto 1936/37.

Uslužbenci zveze se prijavijo za pokojninsko zavarovanje pri pokojninskem zavoda v Ljubljani.

Seja zvezine uprave je bila dne 5. februarja, in sicer kot izredna seja. Na dnevnem redu sta bili ti-le zadevi: Sprememba zakona o organizaciji gasilstva, pravilnik za zvezino blagajniško poslovanje in raznoterosti.

Seji so prisostvovali od ministra za telesno vzgojo imenovani novi zastopniki hrvaških gasilcev: dr. Tičak, Vukovar, Trstenjak, Zlatar in Frank, Osijek, dočim je svojo odsotnost opravičil imenovani član uprave Šafran Ladislav.

Po obširni debati je bilo sklenjeno, da Zveza umakne svoje predloge za spremembo zakona o organizaciji gasilstva ki so že bili predloženi ministrstvu in se bo o predlogih za spremembe ponovno sklepalo. — (Slovenski delegati dr. Kodre, Kramberger in Jenko so glasovali proti. — Op. uredništva.)

K temu sklepu je starešina gasilske zajednice Dravske banovine dr. Kodre v imenu te zajednice v tej zadevi predložil nekako sledeče predloge:

1. Sedanji zakon o organizaciji gasilstva naj v bistvu ostane. Odločno smo proti temu, da bi se ta zakon razveljavil in da bi se gasilske organizacije podredile društvenemu zakonu; tudi smo mnenja, da se zakon o organizaciji gasilstva ne more spreminjati z uredbo o ureditvi požarne policije. — Zato naj ostane prostovoljno gasilstvo organizirano v glavnem po sedanjem zakonu, ki se ne more menjati z uredbo, ampak samo z zakonom, reorganizacija naj se pa izvrši brez ukinitve sedanjih določil zakona.

2. Načelno se odklanja vpliv virilistov na gasilstvo; njihov vpliv naj se omeji le na posvetovalno pravico.

Pravilnik o blagajniškem poslovanju zveze je bil soglasno sprejet.

Pri raznoterostih je starešina gasilske zajednice Dravske banovine dr. Kodre predlagal sledeče:

Predlagam, da zvezina uprava sklene na današnji seji sledeče tolmačenje določil §§ 14, 15 in 16 glede častnega članstva:

Ako je bil redni izvršujoči član kake gasilske čete izvoljen za častnega člana čete, ostane nadalje izvršujoči član čete toliko časa, dokler ali sam prostovoljno ne izstopi iz svoje čete kot izvršujoči član ali dokler ga njegova četa (upravni odbor) ne izključi kot izvršujočega člana. Enostransko črtanje ali brisanje brez njegovega pristanka iz vrst (seznama) izvršujočega članstva od strani četine uprave se ne more izvršiti, ker zakon kaj takega ne predvideva. Črtanje ali brisanje častnega člana iz vrst, odnosno seznama izvršujočih članov je smatrati enako izključitvi v smislu § 16 zakona o organizaciji gasilstva. Tudi za častnega člana, ako je bil izvoljen kot izvršujoči član, preneha izvršujoče članstvo le z izstopom ali z izključitvijo.

Ker je črtanje ali brisanje člana iz seznama izvršujočih članov enako izključitvi, ima črtani ali brisani član pravico pritožbe na četino skupščino.

Ako je častni član izključen kot izvršujoči član pravomočno, ostane mu še vedno častno članstvo.

(Častni člani so lahko torej tudi izvršujoči člani čete — Op. ur.) Predlog za tolmačenje je bil soglasno sprejet.

Členu 95. Pravil gasilske službe naj se doda sledeče dopolnilo, odnosno tolmačenje:

Za odsotnost in zadržek se smatra, ako kak član (redni ali izvršujoči) gasilske čete vrši posle v nadrejeni gasilski edinici (župi, zajednici ali gasilski zvezi) kot starešina, odnosno njegov namestnik, kot tajnik, blagajnik ali kot član uprave gasilske zveze.

Njegova matična edinica (gasilska četa) mu mora dati dopust za čas, dokler traja njegova funkcija v višji gasilski ustanovi, ako zanj on zaprosi [člen 97, točke e) Pravil gasilske službe].

Tudi ta predlog je bil na seji zvezine uprave z odobravanjem sprejet.

Vesti starešinstva Gasilske zajednice za Dravsko banovino

Takse na vloge in za rešitve. Gasilska zajednica dravske banovine v Ljubljani je na svoji III. redni glavni skupščini dne 25. IV. 1937 sprejela sledečo resolucijo:

»Gasilska zveza naj izposluje od ministrstva financ, da se oproste gasilske edinice vseh državnih taks za vse vloge in rešitve, katere najjavljajo na državna in samoupravna oblastva, kakor tudi na druge državne in samoupravne ustanove.«

Po redni službeni poti je bil sklep predložen na merodajna mesta in je ministrstvo za finance s svojim razpisom od 20. dec. 1937, III, br. 86.553 zajednico obvestilo, da zahtevi ne more ugoditi, ker so po točki 5, člena 5 zakona o taksah ukinjene vse oprostitve plačevanja taks in se nove oprostitve ne dajejo več.

Nazivi čet. Samovoljno nazivanje čet ni dopustno; za preimenovanje čete se mora zaprositi instančnim potom pristojno ministrstvo.

Samo dober liter vina manj in lahko plačate naročnino za svoj strokovni list.

Strokovno-tehnični gasilski tečaji

v Celju so se nadaljevali in je bil drugi tečaj od 9. do 12. januarja 1938. Od 40 udeležencev se jih je 37 prijavilo k izpitu. Izpit je položilo 8 kandidatov odlično, 19 pa dobro, dočim mora 5 tečajnikov polagati popravljalne izpite iz enega do treh predmetov. Dva tečajnika izpita nista napravila. Tudi ta tečaj se je vršil po programu prvega.

Tretji tečaj je trajal od 23. do 26. januarja 1938 in ga je obiskovalo 33 udeležencev. Dne 27. januarja 1938 je 31 prijavljenih udeležencev položilo izpit: 11 z odliko, 17 z dobrim uspehom, dočim imajo trije popravljalne izpite. Ob pričetku tečaja je bila proslava rojstnega dne pokrovitelja Nj. Vis. kraljeviča Tomislava, katere se je udeležil tudi I. podstarešina Gasilske zveze kraljevine Jugoslavije tov. Snój Franc; ta je

Udeleženci, vodstvo in člani izpitne komisije strokovno-tehničnega gasilskega tečaja
v Celju od 9. do 12. januarja 1938

Udeleženci, vodstvo in člani izpitne komisije strokovno-tehničnega gasilskega tečaja
v Celju od 23. do 26. januarja 1938

z vzpodbudnimi in krepkimi besedami obrazložil pomen proslave in obravnaval nekatere važne gasilske zadeve.

Četrty tečaj se je vršil v dneh od 6. do 9. februarja, peti in zadnji letošnji v Celju pa je bil od 20. do 23. februarja.

V Mariboru so se strokovni gasilski tečaji začeli nekoliko pozneje ko v Celju in bodo po načrtu tečajnega vodstva trajali ves februar.

Prvi tečaj je bil od 5. do 8. februarja za 49 prijavljenih tečajnikov,

Udeleženci in vodstvo strokovno-tehničnega gasilskega tečaja v Mariboru od 5. do 8. februarja 1938

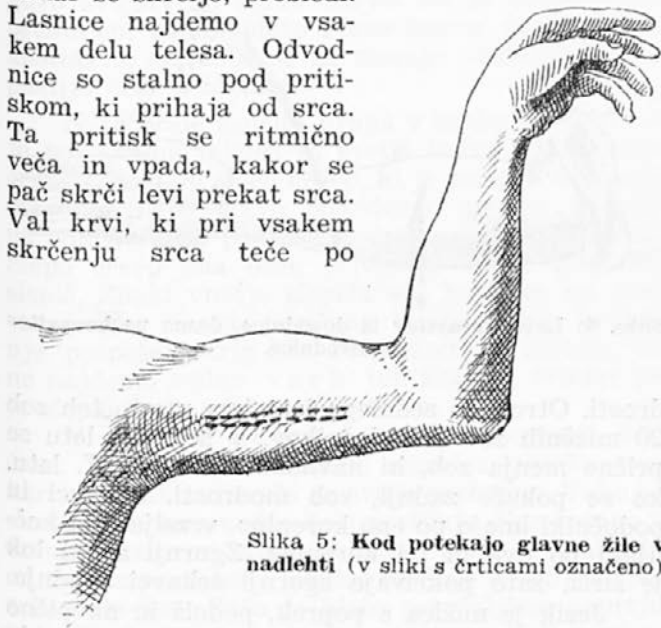
drugi pa od 12. do 15. februarja za 45 tečajnikov. Po prvem tečaju je napravilo izpit 21 tečajnikov z odličnim, 21 pa z dobrim uspehom, dočim imajo štirje ponavljalni izpit iz enega do treh predmetov. En tečajnik je tečaj predčasno zapustil, eden se pa k izpitu ni javil.

Vodstvo tečajev v Mariboru sestavljajo I. podstarešina zajednice Pogačnik Bogdan kot vodja, starešina župe Maribor desni breg Klemenčič Jožef kot njegov namestnik, podstarešina župe Maribor mesto Kessler Alfonz kot nadzorni častnik, tajnik p. g. č. Maribor Jovčič Ivo kot administrativni pomočnik, in predavatelji: dr. Franc Sušnik, prof. J. Modic, mestni inženier Lah Ivan, Ramšak Franjo, Kramberger Franjo in Košir Franc.

ČERMAKOVO BRIZGALNO na 4 kolesa, štev. 16, dobro ohranjeno proda, kupi pa primeren voz za prevoz, lahek, za prevoz lahke motorne brizgalne in cevi v dobrem stanju, **Prostov. gasilska četa, Ivanjkovci.**

Samarijan

Odvodnice imajo debelo, elastično steno, ki vsebuje veliko gladkih mišičnih vlaken, lahko se torej same krčijo in razširjajo. Delijo se v svojem poteku v vedno manjše žile. Zadnje najfinejše žile imenujemo lasnice. V teh se vrši izmenjava kisika in ogljikovega dvokisa. Tudi te najmanjše odvodnice se še lahko skrčijo ali raztegnejo. Kadar se lasnice v koži razširijo, pravimo, da človek zardi, kadar se skrčijo, prebledi. Lasnice najdemo v vsakem delu telesa. Odvodnice so stalno pod pritiskom, ki prihaja od srca. Ta pritisk se ritmično veča in vpada, kakor se pač skrči levi prekat srca. Val krvi, ki pri vsakem skrčenju srca teče po

Slika 5: Kod potekajo glavne žile v nadlehti (v sliki s črticami označeno)

žilah, najde izraza v bilu, katerega otipamo na roki ali na vratu. Pri starejših ljudeh s trdimi, neprožnimi žilami lahko vidimo bilo. S tujko imenujemo bilo tudi puls. Bilo ali utrip udari v minuti 60 do 80 krat. Pri napornem delu ali v vročini večkrat. Na roki ga poiščemo nad zapestjem, na notranji strani podlehti, na palčevi strani.

Drugače dovodnice. Imajo tanko steno, ki ni prožna in ne vsebuje mišičnih vlaken. Same se ne morejo skrčiti. V njih ne vlada pritisk, ker srce sesa kri iz njih. Da ne bi tekla kri v njih nazaj, so pritrjene na njihovih stenah v presledkih zaklopnice, ki dovoljujejo gibanje krvi samo v smeri proti srcu. Žile, ki so vidne pod površino

To in ono

ZA SPOMIN

(V tem odstavku bomo objavljali kratka poročila o delovanju in življenju ter male slike naših v teku leta umrlih gasilcev. — Čete naj zbirajo vse podatke in jih pošiljajo uredništvu obenem s slikami. Slike naj bodo doprsne in brezhibne.)

Preska-Medvode

Našo četo je 1. januarja 1938 za vedno za-

pustil priljubljeni in požrtvovalni tovariš Triler Franc, ustanovitelj čete ter njen dolgoletni orodjar in častni predsednik, sicer pa cerkovnik in občinski sluga. V svojem življenju si je pridobil mnogo zaslug ne samo z gasilskim delom, ampak tudi drugače. Kakó veliko ljubezen in spoštovanje je užival med ljudstvom, je pokazal njegov pogreb, na katerem se je zbralo izredno mnogo ljudi. Malo je pri nas tovarišev, ki bi bili, kakor je bil naš tovariš Triler, vedno pripravljene bližnjemu na pomoč. Zato spoštujemo njegov spomin!

Pomembni spominski dnevi

2. februarja 1930 je umrl v Ljubljani domoznanski pisatelj Evgen

Lah. Rojen je bil 15. avgusta 1858 v Vipavi. Slednjič je bil uradnik pri magistratu v Ljubljani. Kot pisatelj je opisoval naše planine, naša jezera, mesta itd. Mnogo se je bavil s statistiko. Bil je tajnik Slovenske Matice in je več let urejeval njen Letopis.

3. februarja 1930 je umrl v Kamniku dekan **Ivan Lavrenčič**, zgodovinar in politik; rojen je bil dne 6. jan. 1857 na Planini pri Vipavi. V Šmartnem pri Litiji je zgradil novo cerkev in prezidal župnišče, v Kamniku je prenovil župno cerkev. Skoz deset let je bil kranjski deželni poslanec. V mlajših letih je objavil več zgodovinskih spisov.

4. februarja 1815 je bil v Osjeku na Hrvatskem rojen veliki vladika **J. J. Strossmayr**.

7. februarja 1809 je bil rojen v Goričah v Ziljski dolini **Matija Majar Ziljski**, narodopisec, jezikoslovec in narodni buditelj. Bil je gorjanski župnik v Ziljski dolini. Umrl je 31. julija 1892 v Pragi. V literarno delo ga je vpejval A. M. Slomšek. Zelo se zavzemal za pravice slovenskega jezika. On nam je vzor skrajnega slovenskega idealista in požrtvovalnega narodnega delavca.

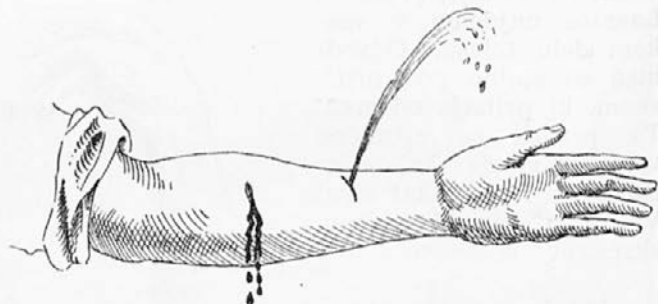
8. februarja 1849 je umrl v Kranju dr. **Franco Prešeren**; rojen je bil 3. decembra 1800 v Vrbi na Gorenjskem.

10. februarja 1630 je umrl v Gornjem gradu ljubljanski škof **Tomaž Hren**; rojen je bil 13. novembra 1560 v Ljubljani. Kot škof je bil v ostrem boju s protestantizmom, ki je bil v onih dneh pri nas na višku.

kože, so same dovodnice. Če pustimo roko, da visi navzdol, postanejo debelejšje in še bolj vidne.

Prebavni organi

Ob ustnicah prehaja koža v ustno sluznico. Takoj za ustnicami si stojita nasproti obe vrsti zob. Zdravo zobovje vsebuje pri odraslem človeku 32 zob. Na eni strani naštejemo od sredine vstran: dva sekavca, en podočnik, dva vrzeljaka, tri kočnjake. Zadnji kočnjak se imenuje tudi zob mo-

Slika 6: Levo krvavitev iz dovodnice, desno pa krvavitev iz odvodnice.

drosti. Otrok do sedmega leta ima mesto teh zob 20 mlečnih zob ali mlečnikov. V sedmem letu se prične menja zob, ki navadno neha po 17. letu, ko se pokaže zadnji, zob modrosti. Sekavci in podočniki imajo po eno korenino, vrzeljaki in kočnjaki po dve in tri korenine. Zgornji zobni lok je širši, zato pokrivajo zgornji sekavci spodnje.

Jezik je mišica s poprek, podolž in navpično ležečimi mišičnimi vlakni. Svojo obliko torej zelo lahko izpreminja. Na korenu jezika in ob straneh so razvrščeni okusni popki, organi okusa. Ustna votlina prehaja po golti v žrelo. Golt je obrobljena zgoraj po mehkem nebu z jezičkom, ob straneh sta obe goltni bezgavki ali drgali. Prostor za mehkim nebom in za bezgavkami imenujemo žrelo. Zadnjo steno žrela tvori hrbtnica, navzgor se odpira v nosno votlino, naprej v usta, navzdol v sapnik in požiralnik.

Požiralnik je ca 30 cm dolga mišična cev, ki je navadno stisnjena. Dočim je mišičje ustne votline ubogljivo, je mišičje požiralnika že avtomatično, ne podleže več naši volji. Takšno je potem mišičje vseh ostalih prebavnih organov. Čim pride grižljaj hrane v območje požiralnika, ga ta čvrsto prime in potisne v želodec.

Želodec je večja mišičasta vreča. Od znotraj je prevlečen z želodčno sluznico. Ta vsebuje mnogo žlez, ki izločajo kisli želodčni sok. Polni želodec se nahaja v stalnem gibanju, s čemer pomeša hrano dobro z želodčnim sokom. Ko je hrana dobro pomešana s kislino, se želodec odpre na drugem koncu in potisne vsebino v prvi del črevesa, imenovan dvanajstnik. Tukaj priteče v črevo iz jeter žolč, iz trebušne slinavke pa njen sok. Sok trebušne slinavke in žolč sta ravno tako potrebna za prebavo kot želodčni sok. Žolč daje blatu njegovo svojstveno rjavo barvo. Če je dotok žolča prekinjen, izgubi blato rjavo barvo, postane sivkastobelo, maščobe se ne morejo prebaviti in zapustijo telo z blatom.

Nato pride zaužita hrana v tanko črevo. Tam je popolnoma tekoča in svetle barve. Iz tankega črevesa pride v slepo črevo, ki je začetek debelega črevesa. Slepo črevo leži desno spodaj, nekako na polovici med popkom in črevesno kostjo kolka. Slepo črevo ima ozek privesek. To je zloglasni slepič. Znaki vnetja slepiča so: bolečina na prej označenem mestu, povišana temperatura, bruhanje, pospešen utrip žile. Pripomniti pa moram, da ne najdemo vedno vseh teh znakov, vendar pa je slepič hudo vnet.

V debelem črevesu se vsebina zamudi dalj časa. Prebava je končana, sluznica posrka vse, kar telo lahko uporabi za svojo prehrano. Tako se vsebina črevesa vedno bolj zgoščuje. Kar ostane v črevesu, telo ne rabi več. Blato pride v danko in od tam zapusti telo. Danko (zadnje črevo) še posrka tekočino. Zato je blato pri daljšem zaprtju trdo. To lastnost danke uporabljamo tudi v zdravilne svrhe. Če kateremu bolniku ni mogoče zavžiti zdravila na usta, mu jih lahko damo v obliki svečk ali kisline. Učinek ni mnogo slabejši.

Vsebina črevesa se pomika zato, ker se črevo stalno giblje, krči in širi. To gibanje izvršujejo gladke, avtomatične mišice, ki se nahajajo v steni črevesa. Če je to gibanje zelo pospešeno, dobi dotičnik drisko. Blato se ni moglo zadržati dovolj časa v debelem črevesu, da bi se bilo moglo zgoštititi. Trebušno votlino z vsem črevesjem pokriva trebušna mrena.

Pod desnim rebernim lokom ležijo jetra. Izločajo stalno žolč, ki teče po posebnih kanalih v žolčni mehur ali žolčnik. Ko pride hrana iz želodca v dvanajstnik, se žolčni mehur skrči in žolč se izlije v črevo. Če je dotok v črevo zaprt, pa

14. februarja 1869 je bil v Ljubljani rojen dr. **Jožef Gruđen**; umrl je 1. novembra 1922 v Ljubljani. Omenimo samo njegovo veliko delo »Zgodovina slovenskega naroda«.

16. februarja 1824 je bil rojen v Kočah pri Kočevski reki **Peter Kozler**, politik, pravnik in geograf. Mnogo je hodil po svetu in mnogo je pisal. Določil je jezikovno mejo na Koroškem in izdal je znameniti »Zemljovid Slovenske dežele in pokrajin«. Bil je poslanec dunajskega državnega zbora, soustanovitelj Trboveljske družbe itd. V Ljubljani je kupil Cekinov grad in je ustanovil pivovarno. Umrl je leta 1879 v Ljubljani.

17. februarja 1831 je bil na Srednji Beli pri Kranju rojen pesnik in jezikoslovec **Matija Valjavec**; umrl je 15. marca 1897. Pisal je pesmi, zbiral je narodno blago, pozneje se je posvetil jezikoslovju. Najboljše so njegove živalske pravljice in legende. Snovi je zajemal iz naroda, jezik je preprost, naroden.

20. februarja 1858 je bil rojen v Trstu skladatelj **Viktor Parma**. Najvažnejše njegove opere so »Urh — grof celjski«, »Ksenija«, »Stara pesem«, »Zlatorog«, dalje tudi opereti »Caričine Amazonke« in »Apolonov hram«. Tudi koračnica »Mladi vojaki« je njegova.

24. februarja 1779 se je rodil v Gorenčah v Gornjem Rožu literat **Matija Ahacel**. Bil je profesor matematike v Celovcu. Slomšekovemu prosvetnemu društvu je dal v svoji hiši prostore na razpolago; udeleževal se je na polju narod-

nega gospodarstva, dvakrat je izdal in založil zbirko posvetnih pesmi.

25. februarja 1869 je bil v Kamniku rojen **Josip Benkovič**, pisatelj in zgodovinar. Slednjič je bil v cistercijskem samostanu v Stični. Umrl je 5. novembra 1901 v Velesovem. Znana so njegova dela »Sestra Vincencija«, »Josip Ogrinc«, »Jurij Japelj«, »Friderik Baraga«, »Peter Hincinger«, »Ljubljanska škofija in škofijske sinode« itd.

26. februarja 1925 je umrl v Mariboru prof. **dr. Anton Medved**, govornik in pisatelj; rojen je bil 6. decembra 1862 na Gorici pri Rajhenburgu. Mnogo je pisal: pesmi, topopise, razprave, književne ocene; izdal je knjigo »Knezoškof lavantinski Anton Martin Slomšek«, dalje učno knjigo »Zgodovina katoliške Cerkve«, itd. Predvsem pa je bil odličen govornik. S svojim prijetnim glasom, lepim nastopom in vznesenim načinom govora je navduševal ljudi pri raznih cerkvenih slovesnostih in narodnih svečanostih.

Junaštva gasilske brigade v Šangaju. Na daljnem vzhodu besni vojni požar. Japonci so napadli Kitajce brez vojne napovedi. Japonci so se seveda na vojno pripravili, pripravljeni pa niso bili na njo Kitajci. Tako so sedaj kitajska mala in velika mesta in prostrana polja stalno v nevarnosti pred japonskimi napadi iz zraka. Že kmalu po začetku vojne so Japonci napadli veliko kitajsko mesto Šangaj. V današnjih vojnah je prvi napad na kak kraj z modernim orožjem: aeroplani ali tanki. Ta-

tudi pri drugih boleznih jeter se žolč razlije v kri. V tem slučaju pride do zlatenice, koža bolnika postane rumena.

Pod levim rebrom lokom leži slezena ali vranica. Nima opraviti ničesar s prebavo, temveč je krona žleza.

Organi za izločevanje seči (urina)

Tekom kemičnih dogajanj presnavljanja hrane nastajajo v telesu različne nepotrebne ali celo škodljive snovi, katere treba čimprej izločiti iz telesa. To delo opravljajo predvsem ledvice. Kri nabere po vsem telesu take snovi ter jih odda ledvičnim stanicam, ki jih izločijo v obliki seča ali urina. Imamo dvojne ledvice, ki ležita v ledvenem delu hrbta ob hrbtenici tako, da gleda spodnja polovica izpod zadnjega rebra. Desna ledvica leži nižje od leve. Iz vsake ledvice teče urin po velikem sečevodu v sečni mehur. Ta je hruškaste oblike in leži v medenici tik za sramno kostjo. Ima v praznem stanju debelo mišičnato steno, ki se po potrebi zelo raztegne. Mehur drži v polnem stanju do enega litra in še več. V izjemnih slučajih tudi več litrov. Zdrav mehur radi prenapoljenosti ne more počiti, prej začne seč curljati po kapljicah brez naše volje. Pač pa zadošča v takem stanju tudi rahel udarec na mehur, da ta poče in se seč razlije po trebuhu.

Ledvice izločijo na dan v normalnih okoliščinah približno poldrugi liter seča, ki je svetlorumene barve in prozoren. Če pijemo veliko, je seveda več urina, vendar je ta zato svetlejši. Narobe je, če smo se pri napornem delu močno potili in izgubili že na ta način veliko tekočine. Enako pri vročini v bolezni. Tedaj je malo seča in ta je temne barve. Če se napravi pri urinu, ki stoji nekaj časa na zraku, rdečkasta usedlina liki pesku, je to brezpomembno in ni znak kake bolezni.

Živčevje

Sedež živčnih stanic je v glavnem v možganih in njih podaljšku, v hrbtnem mozgu. Iz vsake živčne stanice gre živčno vlakno do določenega mesta. Ta vlakna se združujejo v posamezne živce. Če prerežemo možgane, vidimo na njih sivo skorjo in belo notranjo snov. Sivo skorjo, ki je močno nagubana, tvorijo živčne stanice, belo snov pa njih izrastki, živčne nitke. Po njihovem opra-

vilu ločimo dvoje vrst živcev: take, ki prenašajo povelja naše volje iz možganov do mišic, ter živce, ki javljajo zunanje dražljaje in občutke v centralo, v možgane. Če zasledujemo potek neke živčne niti za nogo, vidimo, da leži njena stanica v bližini senc. Njena živčna nitka ali vlakno se pridruži drugim in vstopi v hrbtani mozeg. Tam prestopi na drugo stran. Čez nekaj časa zapusti hrbtani mozeg ter se usmeri skupaj z drugimi v obliki živca proti udu, kateremu je namenjena. Tam se razpleta med posamezne mišične stanice. V istem živcu se nahajajo tudi nitke, ki vodijo iz periferije (okolice) v možgane. Če je uničena živčna stanica v možganih, pogine tudi vsa mišična nitka, ki pripada tej stanici, ne pa narobe. Če prerežemo kak živec, ostanejo možgani kljub temu celi in zdravi, odrezani kos pa, ki sedaj ni več v zvezi s svojo stanico, odmre. Tak živec ne bo več mogel prenašati naših povelj do svoje mišice, mišica se vsled tega ne more več krčiti, ona ohromi. Če je pa poškodovan živec, ki nam donša občutke, pač teh občutkov ne bo več, dotični del telesa se nam bo zdel kakor mrtev. Če je poškodovana živčna stanica, bo učinek isti. Poprej smo ugotovili, da prestopijo živčna vlakna v hrbtenici na nasprotno stran. Če bo poškodovana vsled udarca ali pa vsled možganske kapi živčna stanica na desni strani možganov, bo hroma mišica na levi strani telesa.

Posebna vlakna prenašajo občutke dotika, druga vlakna občutek bolečine, tretja občutek vročine in mraza itd.

K posameznim čutilom v glavi vodijo posebni živci, ki prenašajo samo gotove občutke, n. pr.: očesni živec, ušesni, vonjalni živec itd. Vsak živec javlja svoje vtise v možganih na svoj način. Vidni živec tudi na udarec pokaže samo luč, vidimo zvezde. Če podražimo ušesni živec, slišimo zvok ali šum. Če podražimo živce za okus, ki se nahajajo na vrhu jezika, z elektrodama žepne baterije, čutimo kisel okus. Vsak živec reagira torej samo na način, za katerega je določen.

Razen opisanega živčevja imamo še tako zvano vegetativno živčevje. To ni podrejeno naši volji, temveč uravnava samostojno delovanje notranjih organov, žlez, gladkih mišic. Vendar sta oba živčna sistema v gotovih zvezah. Če se razburjamo, bije srce hitreje, dihamo nehote hitreje. Od strahu se potimo, dobimo drisko.

ko so Japonci tudi Šangaj najprej napadli iz zraka. Cele eskadrile (skupine) aeroplanov so letale nad mestom in metale vžigalne in rušeče bombe. Pravi pekel je nastal v mestu in strašna zmeda. Ljudje niso bili pripravljeni na napad in vse je izgubilo glavo. Med onimi, ki so se najprej znašli in se zavedli svojih dolžnosti, so bili šangajski gasilci.

Gasilstvo je v kitajskih velikih mestih organizirano večinoma tako ko na Angleškem. Tudi v Šangaju je po angleškem vzoru posebna gasilska brigada, ki združuje domače kitajske gasilske edinice in one iz mednarodnih evropskih delov tega mesta. Kako velikanskega pomena je organizirano gasilstvo bilo v Šangaju ravno sedaj v japonsko-kitajski vojni, nam izpričuje poročilo, ki ga objavlja veliki angleški list »The Oriental Times«. Takole piše:

Vojni dopisnik lista je vprašal visokega angleškega častnika v mednarodnem delu Šangaja, kdo je imel največ zaslug pri obrambi mesta Šangaja pri napadu Japoncev in mu je častnik odgovoril: »Junaški gasilci.« — Ti gasilci se niso zmenili za praske granat, bomb, strojnice in pušk iz zraka, morja in suhega, niso se ozirali na velike »bande« roparjev v mestu samem, ampak so pod vodstvom Angleža Gordona Ipsona najvestneje vršili svoje dolžnosti. Tudi francoska gasilska brigada je vedno in povsod nastopala, kjer je bilo potrebno.

Nikdar prej niso gasilci imeli tako važne vloge, kakor jo imajo

danes v vojni. Požari v sovražnikovem zaledju so danes glavni cilj kitajske in japonske vojske. Požari v zaledju, posebno v mestih in v mestu šangaju so pa pokazali, kako velike važnosti je organizirano gasilstvo. Na eni strani požari uničujejo skladišča in lastnemu vojaštvu onemogočajo vojskovanje, na drugi strani pa spet sovražnika ovirajo pri napredovanju. Tako so v obeh primerih i Kitajci i Japonci bili veseli, če so gasilci nastopili in požare gasili. Japonci so sicer tu pa tam branili gasilcem gašenje, vendar le tam, kjer gasilcem ni zapovedoval Evropejec. Pod vodstvom angleških in francoskih poveljnikov (ki so skoraj pri vseh kitajskih gasilskih edinicah v šangaju že od prej bili) so smeli kitajski gasilci povsod gasiti.

Za primer, kako so šangajski gasilci svoje težke dolžnosti požrtvovalno vršili, navaja angleški častnik 18. in 19. septembra 1937, ko so šestkrat zaporedoma japonski aeroplani napadli šangaj.

Ob 8. uri 6 minut zjutraj je bila pozvana gasilska četa, da pogasi požar v tovarni volne, katere prvo nadstropje in skladišče se je vnelo od vžigalne bombe. — Požar so gasilci pogasili v eni uri.

Ob 8. uri 30 minut je policija pozvala gasilce k požaru dveh velikih hiš, ker sta se vneli od vžigalne bombe.

Ob 9 uri 28 minut so gasilci morali hiteti, da pogasijo požar velikega skladišča, ki se je vnelo, ko je padla nanja žareča bomba.

Mezgovnice in mezgovne žleze

Poleg žil, po katerih teče kri, imamo še ožilje mezgovnic, ki je ravnotako razporedeno po vsem telesu. Po njih se pretaka takozvana mezga, krvni sirotki podobna tekočina. Mezgovnice se združujejo v žlezah mezgovnicah, ki so razporedene po vsem telesu. (Slika 7.) O njihovi vlogi bomo slišali pozneje.

Kri

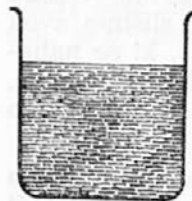
V velikem sestavu telesa živi vsaka stanica svoje življenje. Opravlja svoje delo, rabi pa zato tudi zraka in hrane. Nekam mora tudi odložiti odpadke, ki v njej nastanejo pri delu. Transport hrane in zraka do vsake stanice ter odvoz porabljenih snovi od vsake stanice do organov, ki bodo izločile te nepotrebne in mnogokrat tudi škodljive snovi iz telesa, vrši kri.

Količina krvi ni enaka pri vsakem človeku. Kot nekako merilo lahko jemljemo trinajsti del telesne teže. Torej bi imel človek, ki tehta 65 kg, 5 litrov krvi. To velja seveda samo približno.

Če vlijemo svežo kri v kako posodo, vidimo, da se kmalu strdi in se loči v dve plasti. (Slika 8 in 9.) Na dnu leži temnordeča kepa, takozvana krvna pogača. Na vrhu plava svetlorumena tekočina, krvna si-

Slika št. 7: Mezgovnice in mezgovne žleze na nogi.

Slika št. 8: Sveža kri v posodi (levo)

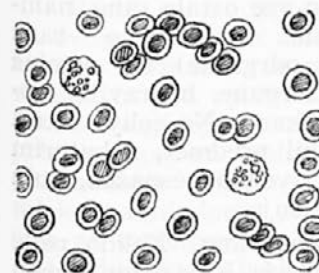
Slika št. 9: Kri v posodi se je ločila v krvno pogačo in krvno sirotko ali serum (desno).

rotka ali s tujko: krvni sérum. Če preiščemo košček te krvne pogače pod drobnogledom, opazimo, da sestoji iz samih majhnih, rdečih stanic. Ko je bila kri še sveža in tekoča, so te stanice plavale enakomerno razdeljene v krvi sirotki; po

daljšem stanju so se sledeč svoji lastni teži spu-
stile na dno. Zato ima sveža kri tudi rdečo barvo
in ni prozorna. Če pogledamo kapljico sveže krvi
pod drobnogledom, vidimo sliko kot je prikazana
pod št. 10. V rumenkasti tekočini plavajo okrogle
rdeče stanice, takozvana rdeča krvna telesa.
Rdeča krvna telesa tvorijo bistven del krvi. Ona
namreč prenašajo kisik iz pljuč v telo. Ko se v
pljučih napijejo kisika, dobijo svetlordečo barvo.
Ta kisik odnesejo v telo ter ga oddajo stanicam.
Ko so oddala kisik, prevzamejo od stanic ogljikov
dvokis. Pri tem izpremenijo svojo barvo in po-
stanejo temnordeča. Zato ima kri v odvodnicah
svetlordečo barvo, v dovodnicah pa temnordečo.
Če se kdo vsled pomanjkanja zraka duši, postane
ves plav. To se zgodi zato, ker so rdeča krvna
telesa oddala po telesu ves kisik, svežega pa ne
morejo dobiti.

Rdečih krvnih telesc naštejemo v normalnih
prilikah približno 5 milijonov v kubičnem milime-
tru krvi.

Slika 10: Kri pod drobnogledom: Med številnimi rdečimi krvnimi tesenci vidimo dve beli.

kajo v krvi. Tedaj se kri le počasi in težko strdi in pride lahko do večjih krvavitev pri relativno majhnih ranah, oz. poškodbah.

Koža

Koža pokriva telo z vseh strani ter ga varuje pred zunanji vplivi. Skrbi tudi do gotove meje, da telo ohrani svojo stalno temperaturo (normalno 36° do 36,9° C). Povsod v koži najdemo namreč male žleze znojnice. Kadar nam je vroče, izločijo te žleze znoj na površino kože, mi se potimo ali tojimo. Ker znoj takoj začne izhlapevati v zrak, nas s tem hladi. Z znojem se iz telesa izločajo mnoge kvarne snovi. Nadalje vsebuje

Poleg rdečih krvnih telesc vsebuje kri tudi bela krvna telesa. Teh je manj (približno 7.000 v kubičnem milimetru). O njihovi vlogi bomo slišali pozneje. (Slika 10.)

Razen tega najdemo v krvi tudi takozvane krvne ploščiče, ki povzročajo, da se kri strdi ali sesiri, čim zapusti žile oz. telo. Pri gotovih boleznih manj-

Ob 10. uri 35 minut so morali gasilci omejiti veliki požar v kitajskem delu mesta, kjer je gorela in zgorela cela skupina hiš.

Ob 11. uri 52 minut je zopet gorelo veliko poslopje zunaj mesta ob reki Jang-ce-po in gasilci so požar omejili in preprečili večjo škodo in nevarnost.

V prihodnjih 27 minutah so gasilci še bili pozvani, da gasijo požar v neki opekarni, nadalje v tovarni mila in še v neki predilnici.

Ves čas so gasilcem nad glavami letali aeroplani, okoli njih so se razpokale bombe, na vseh koncih in krajih so streljali s topovi, puškami in strojnimi. Ceste so bile od granat in bomb v mnogih primerih zasute in neprehodne, na cestah je bilo polno raznih ovir, ki jih je bilo potrebno na poti na požarišče odstraniti. Največ so pa trpeli gasilci od velikanske vročine, ki so jo razvijale vžigalne bombe. K sreči ni bil vodovod poškodovan tam, kjer so gasilci vodo potrebovali.

Kljub vsemu so šangajski gasilci pokazali izredno lepo dobro voljo za izvrševanje svojih dolžnosti. Zato so pa tudi od vseh strani dobivali laskave zahvale in pohvale od meščanov in po časniki. Najlepšo pohvalo je pa gasilcem dala angleško - kitajska trgovska zbornica, ki je v svojem pismu sledeče povedala:

»Na seji angleško - kitajske trgovske zbornice je bila soglasno izrečena najlepša zahvala in pohvala za hraber in stop šangajskih gasilcev o preliki napada iz zra-

ka dne 18. in 19. septembra. Mi vemo, da lahko nastopijo okolnosti in izjemni primeri, ko tudi gasilci ne morejo in jim ni treba nastopiti. Povdariti pa moramo, da so prilike in okolnosti pri tem zračnem napadu bile tako izredne, da je treba izreči gasilcem za njihov nastop posebno priznanje, pohvaliti posebej njihovo razumevanje in čut za skupnost v takih časih in še v tako težkih in za življenje posameznega gasilca nevarnih okoliščinah.

Pač lepa je pohvala, ki so je šangajski gasilci bili deležni.

V Benetkah (v Italiji) imajo gotovo najlepši gasilski dom v Evropi. Velik je, udoben, oskrbljen z najnovejšimi napravami in je ves sezidan iz marmorja. — V Benetkah imajo malo ulic in cest na zemlji, ampak polno na vodi. Zato beneški gasilci tudi nimajo takih gasilskih priprav kakor drugi gasilci, temveč posebne čolne.

Tudi v Italiji plačujejo zavarovalnice svoje prispevke v posebne gasilske sklade, iz katerih se dobivajo denarna sredstva za vzdrževanje gasilstva. So pa ti prispevki dvakrat večji ko pri nas in zato gasilske edince tudi dvakrat večje podpore dobivajo.

Voda za požare je izredne važnosti tam, kjer je sicer ni. V Nemčiji in v Avstriji po načrtu delajo na to, da ima vsaka vas posebno zbirališče za vodo. Dežele prispevajo k stroškom za napravo takih vodnih zbirališč po 3500 din za vsako. — Tudi nekaj za nas!

koža številne žleze lojnice, ki napravijo kožo kolikor toliko mastno, posebno na obrazu.

Vrhnja plast kože sestoji iz samih oroževalih stanic, ki se venomer obnavljajo iz globine. Pod kožo se nahaja takozvano podkožno tkivo, ki sestoji predvsem iz maščobe ter je pri raznih ljudeh več ali manj razvito, koliko je pač dotični rejen.

Drugo poglavje

Rane

Razlikujemo v glavnem dve vrsti ran. Prvič rane, prizadete z ostrim predmetom, to so vrezane rane ali vreznine ter zabodene rane ali vbodnine. Take rane imajo gladke robove, ki se lahko in lepo zlepijo. Taka rana torej lepše in hitreje celi. (Na pr. rane, ki jih napravi zdravnikov nož pri operaciji.) To pa seveda le tedaj, če rana ostane čista in če v rano ne pridejo bacili ali bakteriji gnojenja.

V drugo vrsto spadajo vse ostale rane, namreč zmečkane, raztrgane, odgrnjene rane (zmečkanine, raztrganine, odgrnine) ter strelne rane. Take rane imajo raztrgane, nepravilne robove, njih okolica je zmečkana. Ne celijo hitro, vedno se gnojijo, ker je bil predmet, s katerim so bile prizadejane, skoraj vedno nesnažen, poln bacilov, povzročiteljev gnojenja.

Kako celijo ponesnažene rane? Nekdo pade na pr. s kolesa na kup kamenja. Kak oster kamen mu raztrga kožo in podkožno tkivo. Koža v okolišju rane je odgrnjena, rdeče-plava. Rana krvavi več ali manj. V rani vidimo drobce peska in zemlje. Bacilov sicer ne vidimo, ker so premajhni, lahko pa smo sigurni, da jih v rani kar mrgoli, med njimi tudi veliko takih, ki povzročajo gnojenje. Kaj se sedaj dogaja v rani. Bacili, ki so prišli vanjo, začnejo takoj izločati strupe okoli sebe ter se množiti. Telo se jim hitro postavi v bran. Od vseh strani prihitijo na mesto infekcije bela krvna telesa, toliko jih je, da postanejo našim očem vidna. (Slika 11). Tvorijo gnoj, ki torej sestoji iz samih belih krvnih teles. Naloga belih krvnih

Slika 11: Kako rana celi: Na vrhu pod njo plast belih krvnih teles in pod tem zdrava koža.

telesc je v tem, da uničujejo bacile. Tako se vrši najuspešnejša borba na dnu rane. Čim manj globoko so prodrli bacili v rano, tem lažje jim bo telo kos. Zato ne smemo zapreti odtoka gnoju, ki odnaša v sebi bacile iz rane. Iz globine raste novo zdravo tkivo, ki potem izpolni rano, krasta odpade, tvori se brazgotina, rana je zaceljena. To traja seveda mnogo dalje kot pri čistih ranah.

Nekaj o bakterijah ali bacilih

Bacili so neizmerno majhna bitja, ki jih vidimo lahko samo pod najmočnejšimi drobnogledi, ki povečavajo predmete preko tisočkrat. Bacilov je veliko vrst, vsi pa ne povzročajo bolezni. So na pr. bacili, ki povzročajo, da se mleko sesiri, ali da iz vina postane očet. Drugi zopet povzročajo gnilobo itd. Nas predvsem zanimajo bacili, ki pri človeku povzročajo bolezni. Veliko bolezni je povzročenih po bacilih. Niso pa vse te bolezni nalezljive, to se pravi, ne preskakujejo od človeka na človeka.

Bacili se množijo na ta način, da se delijo na dvoje. Ker se ta delitev vrši v razmeroma zelo kratkih razmakih, se množijo zelo hitro. V večji vročini in pod vplivom raznih sredstev za desinfekcijo poginejo, v mrazu pa samo otpnejo; če pridejo zopet na toplo, takoj začnejo s svojim pogubonosnim delovanjem. (Dokler stoji na pr. mleko na hladnem se ne pokvari, čim pride potem na toplo, se kmalu sesiri. Zato moramo hraniti jedila, ki se lahko pokvarijo, na hladnem.)

Bacili, ki povzročajo bolezni, to store s tem, da izločajo strupe. To so najhujši strupi, ki jih poznamo. Čim pridejo na nekak način v telo, ga začnejo takoj zastrupljati. Ti strupi se širijo od mesta infekcije po krvi in po mezigovnicah po telesu. Mezigovne žleze, v katerih se združujejo mezigovnice, jih nekaj časa zadržijo in otečejo. S tem pridobi telo časa, da izdelava učinkovite protistrupe. Ti protistrupi se tvorijo v krvnem serumu. Krvni serum je torej neke vrste lekarna, ki zna izdelati proti mnogim strupom protistrupe. Če je dovolj protistrupov, bo telo premagalo infekcijo, če ne, prevladujejo bacili in človek umre na dotični bolezni. Večkrat ostanejo protistrupi v telesu za celo življenje. Dotični človek potem ne zboli več za tisto boleznijo. (Na pr.: Ošpice, škrlatica.)

Če vcepimo kaki živali (konju, govedu) bacile kake bolezni, nastanejo nekaj časa pozneje v

Koliko so stari gasilci? To je tudi za nas važno vprašanje in bi ne bilo na škodo, če bi zbrali podatke. Na Solnograškem v Avstriji so izračunali, da je od 12 tisoč gasilcev njihove dežele 28% starih od 18 do 30 let, 34% je starih od 30 do 40 let, 21% je doseglo starost 40 do 50 let in 20% je starih nad 50 let. — Kako sliko bi nam pokazale take številke o slovenskih gasilcih?

V gasilskih četah, posebno po večjih krajih in mestih, je treba izuriti stalni kader gasilcev, ki bodo mogli v primeru potrebe prevzeti in voditi brambo pred napadi iz zraka. Po vseh državah delajo tako. Tudi pri nas je zakon o organizaciji gasilstva določil gasilcem tako nalogo. Nikjer se pa ne opazi, da bi se res vršile priprave za izvršitev teh nalog. — Pri raznih vajah, ki so jih dosedaj prirejali krajevni odbori za pasivno brambo, se je moglo opaziti, da so gasilci sicer sodelovali, vendar le kot gasilci. Reševalne in druge ekipe so sestavljali največkrat dijaki, ki so pa bili vsakokrat drugi in le na hitro roko o najpotrebnejšem poučeni; največkrat se je pri teh mladih ljudeh sicer pokazala dobra volja, vendar ni bilo nika-ke ali pa je bilo zelo malo resnosti. Tako bi ne smelo biti. — Kaj pomagajo vsi lepi predpisi in najlepše priprave za civilno brambo, če pa ni sposobnih ljudi za izvrševanje predpisov in za ravnanje s pripravami. — To vprašanje je treba tudi pri nas že enkrat temeljito rešiti. Samo polovično delo

mного stane in nima nikakega haska. Gasilci bi se morali že začeti učiti za te naloge, dajte jim priliko! Prepričani smo, da bodo tudi to veliko breme z veseljem na sebe vzeli, kakor do sedaj vsako delo.

Francosko gasilstvo, prostovoljno in poklicno, je pri ljudstvu zelo dobro zapisano in spoštovano. Saj je gasilstvo narodna organizacija, neka njihova narodna garda. To je pa tudi velika razlika med Slovenci in Francozi. Slovenci mislimo mnogokrat, da je gasilstvo le za one, ki bi se radi »šli soldate« in za one, ki ne morejo živeti brez sej in društvenega življenja. Naši izobraženci so čisto preveliki gospodje, da bi dali gasilsko čelado na glavo ali se pri gašenju požara umazali. Ali pa je morda to že posledica odužitve narodu?! — Francoski izobraženec smatra za svojo dolžnost, da tudi kot navaden gasilec sodeluje pri delu za bližnjega in se ne norčuje iz onih, ki svoj prosti čas žrtvujejo za pomoč drugim.

Hladnokrvnost pa taka! Sredi noči je začel goreti hotel. Gosti so se seveda znašli čimprej na ulici, vsi le napol oblečeni. Pa pripoveduje eden drugemu: »Ne vem, zakaj so vsi gosti izgubili glavo, ko so slišali besedo ogenj. Jaz ostanim v takih primerih popolnoma hladnokrven. Mirno sem vstal, se počasi oblekel, si prižgal cigareto in prišel na cesto.« — Pa ga opozori drugi: »Ampak na hlače ste pa le pozabili!«

krvi dotične živali protistrupi v veliki množini. Tej živali potem spustimo nekaj litrov krvi in pustimo, da se loči sérum od krvnih teles. Ta sérum je bogat na protistrupih za dotično bolezen ter ga uporabimo kot najuspešnejše sredstvo proti tej bolezni. Taki zdravilni sérumi se izdelujejo in uspešno uporabljajo proti davici, škrlatici, vnetju možganske mreže, tifusu, tetanusu, koleri, kugi, vraničnemu prisadu in drugim kužnim boleznim. Uporabljajo se tudi kot cepivo, da se bolezen sploh ne more razviti. Uporabi teh sérumov se je zahvaliti, da so nekatere bolezni postale ozdravljive in da so mnoge bolezni sploh iztrebljene ter se le še redkokdaj pojavljajo. Žal se še ni posrečilo najti taka cepiva zoper vse nalezljive bolezni.

Značilnosti nekaterih po bacilih povzročenih obolenj

Bacili gnojenja

so najbolj razširjena vrsta bacilov. Najdemo jih povsod, na vsakem predmetu, na naših rokah itd. V rani povzročajo vnetje. Okolica oteče, postane rdeča in vroča. Če traja infekcija dalje, otečejo sosedne mezgovne žleze, mezgovnice postanejo vidne kot rdeči trakovi. Na mesto infekcije privabijo strupi bacilov od vseh strani bela krvna telesa, nastane gnojenje, ki zavzema vedno večji obseg, dokler gnoj ne najde izhoda navzven. Predno si gnoj sam napravi pot, lahko nastopi zastrupljenje vsega telesa, posebno če bacili prodrejo v kri. Zato spada tako obolenje čimprej v roke zdravnika, ki bo izpustil gnoj. Dotlej si pomagamo s tem, da dajemo na dotični ud mrzle obkladke ter ga spravimo v mirujoč položaj. Slika bolezni, ki smo jo ravnokar opisali, imenujejo navadno »zastrupljenje krvi«. Vzrok je pogosto neznatna ranica, vbod z iglo itd. V to vrsto bolezni spada tudi porodna vročica ali sepsa.

Če se bacili gnojenja širijo samo v koži, se bolezen imenuje šen. Navadno se razvija na glavi, ki vsa oteče, vneta koža pa je pokrita z velikimi mehurji. V tej obliki je bolezen zelo nalezljiva. Predno se lotimo kake rane, pomislimo na to, kar smo ravnokar slišali.

(Dalje.)

Gozdni požari

Vršni gozdni požar ali požar v krošnjah dreves

Pravimo, da imamo vršni gozdni požar tedaj, če je ogenj zašel v vejevje (krošnjo) drevesa. Pri vršnem gozdnem požaru gorijo veje in vrhovi, to je krošnja dreves. Najčešče nastane vršni požar na ta način, da talni požar zaide v vejevje gozdnega drevja. Talni požar zaide posebno tedaj v krošnjo dreves, če segajo spodnje veje nizko ob deblu navzdol, če so te veje suhe in še posebno, če so iglice smolnate ali če so veje lišajaste.

Mnogokrat gorita oba ognja obenem, t. j. talni in vršni. V tem slučaju se vršni ogenj hitreje širi nego ogenj na tleh, krošnje dreves zgorijo prej kakor talna odeja.

Vršni požar je najnevarnejši od vseh gozdnih požarov. Posebno nevaren pa je v mladih, gostih, iglastih sestojih.

Debelni gozdni požar ali požar, ko gori deblo drevesa

Če se na katerikoli bodi način deblo drevesa vname in gori, imamo debelni gozdni požar. Te vrste gozdni požari so bolj redki in tudi niso tako nevarni kakor drugi. Ta požar povzročijo navadno pastirji ali pa otroci, ki zakurijo ogenj v duplo suhega ali pa na pol strohnelega drevesa, da se ob ognju grejejo ali pa hočejo izdimiti iz dupla kakšno divjačino, n. pr. veverico, kuno, podlasico, polha ali pa tudi hočejo izžgati sršenovo gnezdo. Posebno rado gori v onem duplu, v katerem se nahaja kako ptičje gnezdo, gnezdo veverice ali pa gnezdo kake druge divjačine. Če ta požar zaide v krošnjo drevja, kar se tudi lahko zgodi, potem postane navadno neprijeten in nevaren.

Nekatera pravila za preprečevanje gozdnih požarov

Pravila za preprečevanje, oziroma omejevanje gozdnih požarov so deloma zakonita, deloma gozdno-tehnična in gospodarske narave. Zakonita pravila se bodo obravnavala kasneje v posebnem odstavku zase. Gozdno-tehnična in gospodarska pravila so v glavnem sledeča: Če hočemo gozdne

To in ono

Nekaj statističnih podatkov o gozdnih požarih v Nemčiji in Avstriji, objavljenih v knjigi Hess-Beck, Forstschutz, Neudamm 1930.

Po točno vodeni statistiki uprave bavarskih državnih gozdov za dobo 1877—1911 se je moglo od 3367 slučajev gozdnih požarov ugotoviti točen vzrok le pri 609 slučajih ali le pri 18 %, domneval se je vzrok pri 78 %, za 4 % pa manjkajo sploh vsi podatki.

Od 609 zanesljivo ugotovljenih slučajev odpade 9 % na požare, ki so bili iz zlobe povzročeni, 57 % na požare, povzročeni iz neprevidnosti, 31 % požarov so povzročile železnice in 3 % odpade na strele.

Od 3367 gozdnih požarov odpade 63 % na požare, ki so nastali v mesecih marcu, aprilu in maju, 29 % požarov je nastalo v juliju in avgustu, 6 % v jeseni od septembra do novembra in 2 % v zimi od decembra do februarja.

Od 3367 gozdnih požarov odpade na podzemne požare 55 slučajev ali 1,5 %, leteče požare 2590 slučajev ali 77 %, vršne požare 559 slučajev ali 17 %, vršne skupaj z letečimi požari 120 slučajev ali 3,5 %, debelne požare 43 slučajev ali 1 %.

Od 3367 slučajev odpade na požare v visokih gozdih 3063 slučajev ali 88 %, ostalih 12 % pa na nizki, srednji ter prebiralni gozd.

Celotna poškodovana površina vseh teh požarov zavzema 3318 ha, tako da odpade povprečno na leto 109 ha poškodovane površine.

Avstrijska statistika za dobo 1876—1895 (Statistisches Jahrbuch des k. k. Ackerbauministeriums II., oziroma III. zvezek) navaja glede požarov sledeče podatke: število vseh gozdnih požarov v navedeni dobi znaša 6942 ha, poškodovana površina pa zavzema 24.685 ha, škoda v avstrijskih goldinarjih pa znaša 1,156.552.

Vzroki teh 6942 slučajev gozdnih požarov so naslednji: iz nepredvidnosti je nastalo 2620 požarov ali 38 %, iz zlobe in hudobije je nastalo 519 požarov ali 7 %, na razne vzroke odpade 3471 slučajev ali 50 %, strela je zanelo ogenj v 78 slučajih ali 1 %, železnica pa je povzročila 254 požarov ali 4 %.

Na eno leto odpade povprečno 347 gozdnih požarov s povprečno poškodovano površino od 1234 ha in povprečno letno škodo od 57.282 avstrijskih goldinarjev.

Ogromni gozdni požari. Vsled dolgo trajajoče suše je leta 1927 uničil v južni Franciji poleti gozdni požar 25.000 ha gozda, na otoku Korzika tudi kakih 25.000 ha, v tako zvani »Seealpe« pri Nizzii pa 5000 ha. Požar je razsajal več tednov in šele deževno vreme ga je zatrla.

Najmodernejša čuvajska služba za gozdne požare. V Severni Ameriki — združenih kanadskih državah — so v zadnjem času z velikim uspehom uporabljali letala za čuvanje gozdov pred gozdnimi požari.

Na Bavarskem obstojajo pri nekaterih gasilskih četah posebni oddelki, tako zvani »Waldabteilungen«. Ti oddelki se vadijo v gašenju gozd-

požare omejiti, moramo predvsem odstraniti na za gozdne požare nevarnih mestih vse netivo. Posebno nevarna mesta so proge ob železnicah, ob gozdnih cestah in potih ter stezah. Te proge moramo očistiti vseh vnetljivih in gorljivih snovi, da ogenj na njih ne najde hrane. Čiščenje teh prog naj se vsako leto ponavlja. Najprimernejši čas za čiščenje je jesen ali pa zgodaj spomladi. Proge naj se zasadijo, če so tla primerna, z listovci, n. pr. z jelšo, vrbo, brezo, trepetliko, akacijjo, bukvu ali hrastom. Primerno širok pas pa naj na teh progah ostane nezasajen in po možnosti vedno očiščen od talne odeje.

Na posekah (to so gozdni prostori, ki so se na golo ali čisto posekali) naj se čimprej odstrani ali pa vsaj na kup spravi vse sečnje ostanke: veje, lubje, treske, odrezki itd., ker se ti ostanki hitro vnamejo, posebno če so suhi. To pravilo velja osobito za poseke čistih iglastih sestojev.

Gozdne požare omejimo tudi s primerno vzgojo in ureditvijo gozdov. Znano nam je, da so čisti iglasti sestoji gozdnim požarom najbolj nevarni, vsled tega naj se tam, kjer ta nevarnost obstoja, ako je to mogoče in če so terenske in klimatične razmere primerne, vzgojujejo mešani ali pa čisti listnati sestoji. Priporočljivo je tudi, če že moramo vzgajati čiste iglaste sestoje, oziroma ako jih že imamo, da jih obkolimo — obdamo — z listnatimi sestoji. Ti listnati sestoji preprečijo, da se ogenj, ki je eventuelno v iglastih sestojih izbruhnil, ne more razširiti v sosedne sestoje.

V močno izredčenih, presvitljenih in prebranih gozdovih se kaj rad naseli raznovrstni gozdni plevel, ki tvori, če je suh, dobro netivo. Pri redčenju, prebiranju in sploh izsekavanju sestojev, ki so ognju izpostavljeni, moramo previdno postopati in paziti na to, da ostane še vedno gozdni svet dovolj zaraščen in zavarovan tako, da se v njem ne more razpasti gozdni plevel. Kolikor mogoče se moramo ogibati goljav, kajti goljave so najugodnejši kraj za plevel.

Mnogo gozdnih požarov nastane pri nas tudi vsled požiganja pašnikov in zanemarjenih gozdnih predelov za pridobivanje paše. Regulacija vprašanja paše je velike važnosti za preprečenje požarov.

Tudi urejevalec gozdov mora pri izdelavi gospodarskih načrtov upoštevati možnost gozdnih

požarov, posebno pa, ko urejuje iglaste gozdove. Pravilna razvrstitev preseka zmanjša nevarnost gozdnih požarov. V ravninah pride navadno v poštev umetna razvrstitev preseka, v hribovitem terenu se pa bo uporabljala za preseke terenska konfiguracija, to so: jarki, doline, grebeni itd. Preseke naj se po možnosti tako napravijo, da služijo kot izvozne poti, obenem pa da lahko služijo tudi kot prekinitve gozdnega požara, oziroma kot izhodišče za napravo proti ognju.

K pravilom spada tudi vzdrževanje vseh gozdnih cest, potov, stez in drugih transportnih naprav, kakor tudi čiščenje vseh preseka v gozdu.

V Nemčiji so nekatere gozdne uprave posekale na golo posebne proge gozdov, katerih edini namen je preprečenje širitve gozdnih požarov.

Samo ob sebi je umevno, da se vsak gozdni požar lahko in hitro pogasi, če se ga pravočasno zapazi ali z drugimi besedami rečeno, če se ga začne pravočasno gasiti. Poročevalska služba je radi tega velike važnosti. Zanesljiva poročevalska služba je torej v gozdih nujna potreba. V prvi vrsti pride za poročevalsko službo v poštev gozdno (tudi lovsko) čuvajsko osebje. Ti organi lahko preprečijo marsikateri gozdni požar in marsikatero katastrofo. To osebje mora po svoji službeni dolžnosti večkrat obhoditi svoj službeni okoliš, mora stikati po vseh krajih gozda in najhitreje lahko zapazi gozdni ogenj, ga pogasi, če mu je to mogoče, če ne, pa obvesti pravočasno o tem merodajne činitelje. Na žalost naša gozdno-čuvajska služba (in tudi lovsko čuvajska, ki v gotovih slučajih pride tudi v poštev) ni na onem višku, na katerem bi morala biti z ozirom na veliko važnost gozdov in lova. Manjka nam zadostno število gozdnih in lovskih čuvajev. V nekaterih drugih državah imajo poleg številnih gozdnih in lovskih čuvajev še posebne čuvaje za gozdne požare. Naloga teh čuvajev je, da pazijo posebno spomladi in poleti, ko je nevarnost največja, na gozdne požare. Ti čuvaji imajo v natančni evidenci vse one kraje v gozdu, ki so ognju posebno izpostavljeni.

Nekatere šumske uprave v Nemčiji so postavile za gozdne požare na primernih razglednih mestih v gozdu posebne stolpe, na katerih vršijo v določenem času čuvajski organi službo. Ti stolpi so med seboj zvezani z optičnimi ali drugimi

nih požarov pod vodstvom gozdnih strokovnjakov.

Gozdna površina v Dravski banovini. Po podatkih »Letnega poročila o gozdarstvu in lovu za leto 1936«, ki ga je izdal gospodarski odsek kraljevske banske uprave Dravske banovine v Ljubljani, odpade od celokupne površine, ki znaša 1.574.530 ha, na produktivno ozemlje celih 1.510.628 ha ali 95,44 %, na neproduktivno ozemlje pa 71.902 ha ali 4,56 %. Od produktivne površine je po zemljarskem katastru gozdne površine 680.898 ha ali 45,31 %. Faktično z gozdom obraslo površino se pa ceni na 708.329 ha ali 47,13 % celotne produktivne površine banovine.

V Sarajevu jo pogorel Kolobara han, v katerem je bilo 20 trgovin, in je škoda ocenjena na pet milijonov dinarjev. Gasilci sami so bili pri požaru brez moči in so morali poklicati na pomoč vojaštvo.

V Londonu so lanskega novembra bili gasilci v eni noči (med 5. in 6. nov.) 200 krat alarmirani. Požari so nastali o priliki Faukesove proslave, ki je za Londončane poseben praznik. Takrat namreč po Londonu streljajo z otroškimi pištolami, mečejo žabice in rakete ter se tako spominjajo noči, ko je Faukes nekoč hotel spustiti v zrak londonski parlament (pa mu ni uspelo).

Italijansko gasilstvo je bilo po posebnih predpisih lani reorganizirano. Prostovoljne in poklicne gasilske edince so združene v 95 provincialnih zvezah, katere so podrejene neposredno mini-

strstvu za notranje posle. Prej so bili gasilci organizirani v društvih po društvenem zakonu, sedaj so pa njihove edince javne ustanove posebne vrste, slično kakor pri nas, vendar z bolj poudarjenim vojaškim ali policijskim značajem.

V Italiji se tudi vojaštvo vadi za gasilsko delo, in ima na pr. v Rimu vojaštvo stalno gasilsko strožo in pripravljenost, toda ne v vojašnicah, ampak v mestu. Vojaki se morajo, ko odslužujejo svoj vojaški rok, izvežbati tudi za gasilce. Tako bo Italija dobila v nekoliko letih dobro izvežbano armado gasilcev, ki bodo ne samo pomnožili število prostovoljnih gasilcev, ampak tudi dali gasilskim edincem nov polet za šolanje in delo.

V Rimu imajo edinstveno napravo v službi gasilstva. V vseh večjih mestih so na cestnih križiščih postavljeni prometni stražniki, ki urejujejo promet. V velikih mestih so pa namesto takih stražnikov ali celo poleg njih postavili posebne luči, ki urejajo prometno službo namesto stražnikov. Če luč zasveti zeleno, je cesta prosta, če pa rdeče, je cesta zaprta. Na križiščih luč sveti na vse štiri strani, na dve nasprotni strani enako; tako lahko na pr. zelena luč pokaže, da je cesta ali ulica prosta za prehod pešcev ali vozov, rdeča luč pa zopet na dveh nasprotnih straneh zapre prečno cesto. V Rimu lahko s posebno res sijajno napravo kar iz gasilskega doma zaprejo na križiščih vse prečne ceste in držijo odprte one ceste, po katerih hitijo gasilci k požaru.

signalnimi napravami tako, da čuvaj, ki v stolpu službo opravlja, lahko takoj zapazi, kje je v gozdu izbruhnil požar in lahko takoj obvesti merodajne činitelje o požaru.

Za uspešno gašenje gozdnih požarov so potrebna tudi nekatera pripravljala dela. Eno izmed najvažnejših teh del je pravočasna preskrba primernega orodja. Kot orodje pridejo v poštev: lopate, žage, cepini, motike, sekire, grablje, škafi, vedra itd.

Vsaka gozdna uprava in tudi v gozdu razmeščene gozdne postaje, nadalje vse občinske uprave, ki se nahajajo v gozdih ali v bližini gozdnih kompleksov, bi morale v svojih shrambah imeti vedno pripravljenega nekaj orodja za gašenje gozdnih požarov.

V gozdovih, kjer se požari večkrat pojavljajo, bi morali gozdni delavci, ko gredo na delo, s seboj vzeti nekaj takega gasilnega orodja, tako da ga imajo v slučaju potrebe vedno pri rokah. Gasilno orodje, ki ga rabijo gasilci pri gašenju požarov v mestih ali v vaseh, to so predvsem brizgalne, lestve in drugo tako orodje, pride pri gašenju gozdnih požarov bolj redko v poštev.

Kot gasilci pridejo v prvi vrsti v poštev gozdni delavci in delavci, ki so zaposleni v podjetjih, katerih obrat leži v gozdu ali pa v bližini gozda, nadalje prebivalci najbližnjih vasi, še specielno pa gasilci teh vasi. Dandanes je skoro v vsaki naši vasi gasilska četa. Ker se pa vrši gašenje gozdnih požarov na popolnoma drugačen način, kakor gašenje hiš in sličnih objektov, bi se morale gasilske čete še posebej vaditi v gašenju gozdnih požarov. Tozadevna splošna navodila so objavljena v »Gasilcu« 1937, šte. 10, stran 239—243. K tem navodilom navajam v splošnem še sledeče: Načelo naj velja, da se na pogorišče dovede čimprej in zadostno število delavcev-gasilcev; važnejši pa je pri tem čas kot pa število.

(Dalje)

Odbori gasilskih čet!

Vaši člani se želijo izobraziti za svoje delo in dolžnosti. Opozorite jih na njihovo učno knjigo »Gasilec«!

VESTNIK OBRAMBE

PRED NAPADI IZ ZRAKA

IZDAJA BANOVINSKI ODBOR ZA ZAŠČITO CIVILNEGA PREBIVALSTVA
PRED SOVRAZNIMI NAPADI IZ ZRAKA V LJUBLJANI

Urednik: Bedrač Janko, tajnik propagandne komisije

Ing. Franc Dolenc:

Vloga gasilstva v primeru sovražnega napada iz zraka

Pri gašenju fosforja z vodo brizga goreč fosfor okoli in tako požar samo povečamo. Šele večje količine vode, ki fosfor popolnoma preplavijo, zadušijo ogenj (preprečimo dostop kisika). Čim pa voda izhlapi, se fosfor vname znova. Nekateri avtorji priporočajo gašenje z raztopino modre galice, vendar se tudi pri tem sredstvu poizkusi niso obnesli. Celo pesek ne zaleže dosti, ker prebije plamen kmalu tudi debele sloje. Nemški strokovnjak, gasilski nadinženjer Rumpf, priporoča ječmenove pleve (Gerstenspreu), ki nad gorečim fosforjem zogljené in tvorijo pri tem skorjo, ki ogenj zaduši.

Termit

Dočim so v svetovni vojni za polnjenje vžigalnih bomb dajali Francozi in Rusi prednost fosforju, so Amerikanci, Angleži, Italijani in Nemci uporabljali že bolj termit. Termit je zmes aluminija in železovega oksida, ki gori, ne da bi rabila za to kisik iz zraka, ker ga ima dovolj na razpolago že v železovem oksidu. Pri gorenju razvija precejšnje množine toplote in znaša tudi temperatura pri gorenju preko 2.000° C. Za termitne mešanice imamo še nebroj patentov in receptov, vendar so v bistvu glavni sestavni deli pevsod aluminij in kakšen kovinski oksid. Proces gorenja poteče namreč tako, da se aluminij oksidira in odvzame kisik kovinskemu oksidu. Termit zažgemo s posebno zmesjo, takozvanim »ignit«-om. Ignit je zmes železovega prahu (opilkov) in kalijevega permanganata. Dobra vžigalna zmes za termit je tudi barijev superoksid in aluminijev prah v razmerju 4 : 1. Termit potrebuje namreč precejšnjo toploto, da se vžge ter ga z navadnim ognjem ne moremo vžgati. Ko se pa

Kaj moramo vedeti o bodoči vojni?

(Nadaljevanje)

Vsi ti strupi se razlikujejo po barvi ali po vonju. Fosgen ima vonj po gnilem senu, iperit duh po gorčici, cijanovodik po grenkih mandeljnih; klor je rumenozelen, cijanovodik moder, adamzit zelen itd. Na ta način nam je dana možnost spoznavati pline. Toda na te subjektivne metode ugotavljanja vojnih strupov se ne moremo popolnoma zanešati. Za točnejšo preiskavo nam služijo kemijske metode, raznobarvni papirji in tekočine (reagenti), ki v prisotnosti gotovega plina spremene svojo barvo ali izločajo gotove soli.

Kot že preje omenjeno, so razen iperita skoro vsi vojni strupi bolj ali manj kratkotrajni in razpadajo kmalu kar sami. V zaprtih prostorih pa jih uničujemo z zračanjem istih in škropljenjem z gotovo lužno raztopino, ki jo imenujemo »žveplena jetra«. Protipiperitu se branimo najbolje s klorovim apnom, ki je samo tudi strup in zahteva zato oprezne manipulacije. Iperitove luže najprej potresemo z žaganjem, napojeno žaganje odstranimo, okužena mesta pa še razkužimo z vodenim klorovim apnom.

Protivsemstrupom obstoja tudi prva pomoč. Prvo, kar moramo storiti z zastrupljencem, je,

da mu takoj natakne masko in ga odstranimo iz zastrupljenega kraja na svež zrak, kjer ga predamo strokovno izvežbanemu osebju v nadaljnjo nego.

Mnogo se piše o grozotah, ki jih povzročajo vojni strupi. To je vse res, a samo tam, kjer niso na obrambo pripravljene. Za tistega, ki je opremljen z zaščitnimi sredstvi — z masko in oblekami, ter je obenem dobro izvežban, pa ne predstavljajo vojni strupi skoro nikake nevarnosti. Maska nam štiti pljuča in oči. Iperitove obleke iz lanenega platna, ki je v olju impregnirano, nam ščitijo telo od hudih iperitovih poškodb. Ker pronica iperit skozi usnjene čevlje, nas ščitijo pred njim gumijasti čevlji ali škornji.

Kam pa z otroki, starci, bolniki, ki ne prenesejo maske? Za njih služijo plinska zavetišča, to so vsi prostori, ki se da do dobro zapreti.

To pa, kar je najvažnejše ob priliki plinskega napada, je vedenje prebivalstva. Povzročena panika in nepoučenost povzročata večjo škodo ko sam vojni strup. Zato moramo vedeti, da se mora ob prihodu sovražnih letal ohraniti prisotnost duha in se moramo brezpogojno pokoravati navodilom varnostnih organov. Na cesti nahajajoči se ljudje in vozila se morajo umakniti v skrite prostore, vsa okna se morajo zapreti in zastreti s težkimi zavesami in ponoči se morajo pogasiti vse luči. V javnih prostorih, kavarnah, šolah itd. morajo ostati vsi mirno na svojih mestih, oni na odprtih prostorih, poljih, travnikih pa naj hitro ležejo v bližnje jar-

termitna zmes vžge, razvija tolikšno toploto, da topi železo, krom, mangan, platino, aluminijev oksid, kalcijev oksid (žgano apno) itd. Termitno reakcijo je temeljito proučil H. Goldschmidt, strokovnjak za alumotermijo ter je reakcija dobila po njem tudi svoje ime.

Pri oksidaciji enega kg aluminija se sprosti 7140 kalorij. $2 \text{ Al} + \text{Fe}_2\text{O}_3 = 2 \text{ Fe} + \text{Al}_2\text{O}_3 + 182,5 \text{ Kal.}$

Potemtakem razvije 54,2 grama (to količino dobimo, če izračunamo iz molekularne teže sestavin gornje enačbe) aluminija 182,5 Kal. Ker vsebuje termit približno 25% aluminija, bi razvil 1 kg termita (t. j. $250 \text{ gr Al} \cdot \frac{182,5 \times 250}{54,2} = 842 \text{ Kal.}$ Če

primerjamo enačbi gorenja fosforja in termita, vidimo, da se sprosti pri gorenju fosforja 369,9 Kal, pri termitu pa le 182,5. Kako si torej razlagamo pojav, ki se s prakso ne ujema? Tudi če bi preračunali na en kg vsake snovi, bi vseeno fosfor razvil večjo množino toplote. Ta toplota uhaja v dim, dočim ostane pri termitu vsa toplota v snovi, ki se zato tudi stopi. Tudi specifična toplota aluminijevega oksida in železa je mala in se za ogrevanje teh snovi ne porabi mnogo toplote, kar tudi vpliva, da dobimo tako visoko temperaturo.

V termitni zmesi imamo za gorenje potreben kisik že v aluminijevem oksidu in je gorenje nezavisno od zunanega zraka. Tako si lahko razložimo, zakaj gori termit celo pod vodo. Če vržemo goreč termit v vodo, ki se nahaja v železni posodi, bo padel na dno in prežgal železno dno. Seveda bo pri tem nastala tudi reakcija z vodo in pri manjši količini vode tudi eksplozija. Termit gori hitro in se že v par sekundah izpremeni v belo žarečo, raztaljeno maso. Spodaj je raztopljen železo, po vrhu pa plava žilindra aluminijevega oksida. Še sedaj rabijo ponekod termit za varjenje železnih tračnic. Velika prednost termita pred fosforjem obstoja ravno v tem, da termit ne rabi za gorenje zraka in vžge tudi podlogo (pregrize celo jeklo), dočim fosfor ne vžge niti lesene podloge.

Gašenje termita z vodo bi ne bilo samo brezpomembno, ampak celo nevarno. Voda tvori v dotiku z razbeljeno in raztaljeno kovino vodik, ki z zrakom pomešan eksplodira, ker tvori pokalni plin. $3 \text{ H}_2\text{O} + 2 \text{ Fe} = \text{Fe}_2\text{O}_3 + 3 \text{ H}_2$. Poleg tega se voda pri tako visoki temperaturi že razkrajja v svoje sestavne dele, kisik in vodik, ki med seboj

pomešana zopet eksplodirata (pokalni plin), pač pa pri večji količini vode to ne pride več toliko v poštev, ker temperatura pade. Pri gašenju z vodo se ta tudi naenkrat izpremeni v paro, ki brizga potem raztaljene kapljice kovine okoli. Če vržemo goreč termit v pločevinasto posodo z vodo, ne ugasne, temveč prejé dno in gori dalje. Še nevarnejše bi bilo gasiti termit z aparati, ki so polnjeni s tetrakloroglikom (CCl_4). Ta tekočina se namreč v dotiku z razbeljenimi kovinami že pri temperaturah okoli 700°C razkraja in tvori zelo strupeni fosgen (COCl_2). Tudi gašenje s snegom ogljikovega dvokisa je brez učinka, dasiravno zelo ohlaja. Pač pa opazimo pri gašenju s peno malenkostno oslabitev gorenja, popolnega uspeha pa tudi s peno pri gorečem termitu ne dosežemo, ker je v zmesi pač dovolj kemijsko vezanega kisika. Zato je edino uporabno sredstvo, s katerim sicer ne pogasimo goreče termitne bombe, pač pa le njen učinek zmanjšamo, pesek, ki pa mora biti popolnoma suh. Še boljši bi bili posebni praški, kot jih n. pr. uporabljajo pri avtogenem varjenju. Velik uspeh smo že dosegli, če se nam posreči posuti gorečo bombo s peskom ter jo spraviti na nezgorljivo podlago.

Sodobne termitne bombe so navadno polnjene še z drugimi gorljivimi snovmi, ki požar razširijo na večjo površino in gorijo z velikim plamenom. To so razna olja, masti, smole itd. Po ameriških podatkih je zelo uspešno na poseben način pripravljeno olje »solit oil«, ki gori z zelo vročim, preko 4 m visokim plamenom, dočim se raztopljen olje razlije po okolici in razmoči podlago ter na ta način požar razširi.

Poleg tega je priljubljen dodatek tudi kovinski natrij ali kalij, ki v dotiku z vodo razvijata vodik in na ta način učinek zvišata, če bi bombo gasili z vodo.

H koncu par termitnih zmesi:

7,5 delov železovega oksida (Fe_2O_3) in dva dela aluminija v prašku. Angleži smatrajo za najboljšo zmes 76% magnet. Fe_2O_3 in 24% alumin. praška. Navadno dodajajo kot vezivo še 15% raztopljenega stekla, odnosno smole ali parafin.

Ruske vžigalne granate pa so vsebovale zmes: 21% železovega oksida, 13% aluminija, 44% barijevega nitrata, 6% kalijevega solitra, 12% magnezija ali železa in 4% veziva.

ke ali se poskrijejo v grmovje, da jih sovražnik čim manj vidi.

Iz tega vidimo, da ne zavisi uspeh obrambe samo od zaščitnih oddelkov in opreme, od predpisov in tehničnih zaščitnih ukrepov, temveč je odločilne važnosti tudi to, da je prebivalstvo prepojeno s trdno zavestjo, da se mora tudi samo braniti, ker je samopomoč pač najboljša pomoč.

Skrbi Anglije: obramba pred napadi iz zraka

General J. F. C. Fuller, znani pobornik za motorizacijo armade, ki se sedaj izvaja v okviru ogromne oborožitve Anglije, je pod napisom »Obramba Londona in naših velikih mest pred napadi iz zraka« obravnaval v »The English Review« problem zaščite pred napadi iz zraka.

Omenjeni general je v zadnjem času predaval v raznih londonskih združenjih o tozadevni obrambi. Njegova izvajanja zanimajo tudi nas.

Grajal je, ker se je tako malo storilo, da bi bilo angleško prebivalstvo pripravljeno na napade iz zraka. Župani nekaterih mest v severni Angliji so baje celo odklonili sodelovanje pri vprašanih zaščite prebivalstva pred napadi iz zraka. Odgovornost pripisuje vladi, ki je sicer sestavila načrt obrambe, ki omogoča le tehnično oborožitev, ne pa tudi »disciplino«. Mr. Baldwin in drugi državniki problema pred napadi iz zraka sploh niso razumeli, ker smatrajo povračilo kot edino protisredstvo.

Ubijanje in rušenje ni glavna naloga napadalcev iz zraka, pač pa »povzročitev zmede in

revolucije«, zato je protisredstvo »nacionalna disciplina«.

Poprej so bile le obo-rožene sile disciplinirane, danes pa, ko se naravnost napadajo »živi in volja« civilnega prebivalstva, mora biti tudi to disciplinirano, ker se v nasprotnem slučaju razvije v »zelo občutljivo revolucionarno silo — v resnični dinamit«.

Fuller odklanja pretiravanje pacifikov, ki strahujejo ljudstvo s trditvijo, da je s 40 tonami bojnih strupov dana možnost uničiti prebivalstvo Londona; ravno tako odklanja pristajač starejše vojne šole, ki mislijo, da odstranimo nevarnost vžigalnih bomb s tem, da posipamo strehe s prsti in bombe same odstranimo »z lopatami na dolgih držajih«.

Fuller je tem »absurdnim« idejam postavil nasproti izkustva iz svetovne vojne:

Od 1914—1918 je bilo na Anglijo izvršenih 111 napadov iz zraka. Padlo je 8000 bomb razne velikosti v skupni teži tri sto ton. Materijalna škoda je znašala 720 milijono din; ubitih je bilo 1413, ranjenih pa 3407 oseb. To je malenkostno število v primeru žrtev prometa v enem letu: 7000 mrtvih in 250.000 ranjenih.

Pri napadih iz zraka na nemško ozemlje je bilo 720 mrtvih in 1754 ranjenih oseb; materijalna škoda pa je znašala 282 milijonov din. Iz teh števil je razvidno, da so bile žrtve kakor tudi materijalna škoda razmeroma male. (Letno povzročajo požari v Nemčiji pet milijard dinarjev škode).

Elektron

Elektron je zlitina aluminija in magnezija, ki ga je navadno preko 90%. Ker je ta zlitina zelo lahka (sp. teža 1,8) ter ima še mnoge druge dobre mehanične in kemijske lastnosti, se uspešno uporablja za gradnjo avtomobilov in letal ter raznih strojnih delov. Če pa to zlitino segrejemo na približno 650° C, se stali in kmalu vname. Gori s svetlim, bleščečim plamenom ter razvija pri tem velike množine toplote. Goreč termit vžge elektron takoj, dočim ga z navadnim ognjem, zlasti v večjih kosih, ne moremo zažgati. Dobro izvežban varilec bo elektron-zlitino celo varil, kar pa zahteva seveda precejšnje previdnosti in znanja. Tudi pri gorenju elektrona doseže temperatura preko 2000° C. Tudi goreče elektron zlitine ne smemo gasiti z vodo iz istih razlogov kot pri termitu. Velike količine vode bi seveda razbeljeno kovino pogasile, ker bi ji odvzele potrebno toploto in onemogočile dostop kisika, vendar bi bili takšni poizkusi preveč nevarni. Kot pri termitu, se tudi pri gorenju elektrona omejimo le na lokalizacijo požara in pustimo gorečo kovino zgoreti. Pač pa jo posipamo s suhim peskom ali z železnimi opilki, ki odvajajo toploto. Pri posipanju močno razbeljenih kovin in kovinskih zmesi s peskom moramo biti pa zelo previdni in uporabljati res suh pesek. Moker ali vlažen pesek bi lahko povzročil eksplozijo.

Iz elektron zlitine izdelujemo navadno oklepe vžigalnih bomb, dočim vsebuje notranjščina termit. Takšne bombe nimajo nobene nepotrebne teže, ker zgorejo popolnoma. Na ta način je mogoče izdelati že uporabljive bombe od 100 gr dalje. Prednost malih bomb pa je kot že omenjeno ta, da jih morejo vzeti letala v velikanskih množinah. Ravno ta lastnost modernih bomb je napravila vžigalne bombe tako nevarne.

Enako kot razstrelilne bombe, napravi tudi vžigalna bomba, ki zaneti požar, trajno škodo, dočim strupene bombe, v kolikor ne kvarijo živil, ne napravijo nobene materialne škode. V zaščitno obleko oblečen človek, ki je opremljen z dobro masko, uspešno klubuje vsem bojnim strupom, dočim je napram vžigalnim in razstrelilnim bombam v večji nevarnosti.

(Dalje.)

GASILCI! Čepice, svečane in delovne uniforme, sukno, platno, pasove ter vse ostale gasilske potrebščine Vam nudi dobro in poceni **SENČAR METOD, ŠTRIGOVA PRI LJUTOMERU** (telefon št. 2), Dravska banovina. Zahtevajte cenik in vzorce, na ogled Vam pošljem eventuelno gotove uniforme.

JAKOB KELC

krojač za dame in gospode, specialist za vsakovrstne uniforme. Cene brezkonkurenčne. **Maribor, Slomškov trg 6.**

TUDI VI RABITE stroje, motorje, poljski železniški material, traverze, transmisije, ograje, cevi, vse dobite kot priložnostno priliko, tudi raznovrstne kovine in vse rabljene kovinske predmete pri tvrdki **JUST. GUSTINČIČ, Maribor, Tattenbachova ul. 14.** Istotako se priporoča mehanična delavnica, lastna poniklovalnica, zavod za emajliranje, trgovina koles in otroških vozičkov. Tudi kupujemo po solidni ceni ves gori omenjeni material.

ČERČE IVAN, sedlar in jermenar, **Maribor, Rotovski trg 7**

Zaloga delovnih in paradnih gasilskih pasov, zaščitnih torb za sekire, reševalnih nosil, torbic za zdravila in zajeznih prtov.

GASILSKA ČETA RADENCI OB KOLPI želi nabaviti dvokolesno ali štirikolesno ročno brizgalno, ki je v dobrem stanju. Ponudbe pošljite četi z navedbo najnižje cene.

Vsak zaveden Slovenec
zavaruje edinole pri naši domači

Vzajemni zavarovalnici v Ljubljani

požar, vlom, steklo, zvonove, nezgode, življenje in v »**Karitas**«-oddelku: posmrtnino, doto in starostno preskrbo.

Centrala: V Ljubljani, Miklošičeva cesta šte. 19. — Lastna palača. Telefon šte. 2521 in 2522.

Podružnica: V Celju, palača Ljudske posojilnice.

Glavno zastopstvo: V Mariboru, Loška ulica šte. 10. — V Novem mestu, Ljudska posojilnica.

Krajevni zastopniki v vseh farah

MANJŠO ROČNO BRIZGALNO kupi prostovoljna gasilska četa Velika

Lašna, p. Kamnik.

Uprava lista razglašča:

1. Vsi bralci »Gasilca«, pridobivajte nove naročnike! V lanski božični številki obljubljen **nagrado bo dobil vsak, kdor pridobi nove naročnike** po tistem razpisu. Lani je list nanovo naročilo nad 600 članov, letos jih mora biti vsaj še 1000 več! Stremeti pa moramo za tem, da bo vsak tretji slovenski gasilec ne samo bralec, ampak tudi naročnik lista.

2. Na občnih zborih čet in žup ter na raznih sestankih ne pozabite povedati, da je »Gasilec« **naša najboljša učna knjiga**. Na vseh občnih zborih mora biti razgovor o »Gasilcu« in je treba **zbrati nove naročnike**.

3. **Nabirajte oglase za list!** S tem pomagajte onim, ki oglašajo, in tudi listu.

4. **Zasebni naročniki**, ki dobivate list radi pomanjkljivih naslovov morda neredno, **sporočite nam točne naslove!**

P. g. č., ki plačujejo naročnino za svoje člane v skupnih zneskih po položnicah, naj na hrbtu položnice napišejo imena članov, za katere plačajo.

Pojavile so se pritožbe, da člani gasilskih čet ne morejo dobiti pri četinih poslovalcih na vpogled našega lista. Prosimo predsednike in tajnike čet, da gredo v tem pogledu gasilcem na roko.

ROČNE BRIZGALNE

kupujem, odnosno vzamem v račun pri dobavah motork

ANDREJ SUPAN

Ljubljana, Celovška c. 50

KUPIMO MALO ROČNO BRIZGALNO

v dobrem stanju

PROSTOVOLJNA GASILSKA ČETA ŠALEK PRI VELENJU

PRENOSNA GASILSKA MOTORKA

4 cilindrska, 14 ks, hlajenje na vodo, sesalka iz bronca, z največjim pritiskom 15 atmosfer, poleg dinamo za luč, se ugodno proda. Pojasnila daje: **Hutter Jožef, orodjar prost. gasil. čete Kočevje, št. 158**

»GASILEC« izhaja vsakega 20. v mesecu in stane za člane letno 20 din, za čete in župe 25 din, za občine in druga oblastva ter zasebnike pa 30 din. Naročnina za inozemstvo 40 din. Posamezna številka stane 2.50 din. — List izdaja Gasilska zajednica za dravsko banovino v Ljubljani, za njo odgovarja Franc Kramberger, mestni uradnik v Mariboru. — Urednik Ljudevit Musek, šolski upravitelj v Ptujju. Za uredništvo odgovoren Franc Kramberger, mestni uradnik v Mariboru. — Tehnični, oziroma strokovni sestavki se objavijo šele potem, ko jih pregleda zajedničin gasilski inspektor. — Tisk Tiskarne sv. Cirila v Mariboru, predstavnik Albin Hrovatin.